
3 1761 03531 2446

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

KAROLINA SVĚTLÁ
VE STYCÍCH S
JANEM NERUDOU

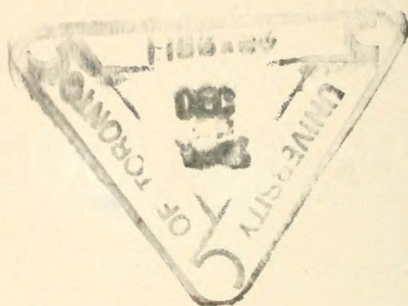
ÚVODEM A POZNÁMKAMI OPATŘILA

A. ČERMÁKOVÁ-SLUKOVÁ.

VLASTNÍM NÁKLADEM VYDAL J. OTTO V PRAZE.

1912

Tiskem »Unie« v Praze.

Co je v tom světě širokém,
co je tu, co je bolů!
J. Neruda.

Nikdy bych se nebyla odhodlala otisknouti důvěrné listy Světlé a Nerudovy přes jejich nepopíratelný význam literární, kdyby mě k tomu nebyly přinutily závažné okolnosti.

Když se mně po smrti pí. Sofie Podlipské r. 1897 dostal s ostatními dopisy Světlé, sestře Sofii psanými, do rukou i závitek s nápisem: „Spálit po mé smrti" — závitek, jenž obsahoval korespondenci K. Světlé s Janem Nerudou — zdálo se mi přímo nemožným jednati proti tomuto přání. Předčítala jsem dopisy ty ještě K. Světlé, s níž jsem jako její schovanka a sekretářka sdílela přes dvacet roků domácnost, a dojata i unesena krásou jejich, tázala jsem se jí, komu je psala. Neodvětila mi, snad ani již nevěděla, co jí čtu, tak byla zdrcena ztrátou své sestry, a duch její častěji již tehdy dlel více mimo naši zemi než na ní. Netázala jsem se dále, ale odvahy spáliti závitek jsem neměla. Přidala jsem do něho ještě listy Podlipské z té doby, zachované mezi korespondencí Světlé, a první i poslední lístek, psaný Nerudovi, jež mezi papíry jsem nalezla a — netknuty ležely vzácné ty památky po celých čtrnáct let, aniž měl kdo o nich tušení. Neznalo je ani nejbližší moje okolí.

V poslední době však jsem se dověděla o dopisu, který psala bývalá nevěsta Nerudova, zvěčnělá slečna Anna Holinová, p. prof. Dru Albertu Pražákovi před svou smrtí v tom zajisté úmyslu, aby obsah jeho sdělil s veřejností. Jednal o Světlé a Nerudovi, a to tak, že vrhal na styky jejich světlo úplně falešné..

Nebylo však dosti na tom; i s jiných stran dostalo se mi dokladů, že události z let šedesátých jsou ještě v dobré paměti, jenže přecházejí zvěsti o nich s pokolení na pokolení s nesprávnými doplňky a omyly. To mě konečně přimělo, že jsem se odhodlala po dlouhém boji otisknouti část korespondence dosud v taji chované, a to především listy Světlé k Nerudovi, z jejichž obsahu se mohl každý o čistotě vztahů jejích k velikému básníku tomu přesvědčiti.

Uveřejňujíc dopisy ty ve Vlčkově Osvětě, cítila jsem, že bude nutno otisknouti též listy Nerudovy a doplňující je listy obou sester, a hodlala jsem tak učiniti později, až by se mi bylo podařilo získati ještě některé nutné doklady z rukou býv. slečny Marie N., kdysi přítelkyně K. Světlé, abych mohla všecka svá tvrzení opříti o psané důkazy.

Proto jsem korespondenci tu roztříštila, soudíc, že nutno, aby listy Světlé vyšly hned, než mne kdosi předejde a bude psáti o věci té jen na základě ústního podání a mylných písemných dokladů, a na ostatek že je dosti času, až budu míti v rukou listy, v nichž jsem doufala nalézti leckterou důležitou podrobnost, a jež mi byly slíbeny, až — majitelky jich tu nebude. Hrajeť Marie N. ve stycích Nerudy se Světlou vynikající roli, jelikož sprostředkovala korespondenci mezi oběma, po-

slední dopis si ponechavši, a byla první, která zpravila o tajemství tom sl. Holinovou, jak z listu této zřejmo.

Toto roztříštění korespondence, k němuž jsem měla tedy dosti vážné důvody, bylo však velikou chybou, již jsem poznala hned, jakmile se objevily první úvahy a polemiky o listech Světlé. Vznikaly zase jiného druhu domněnky, omyly a pochybné závěry, jež tuto vyvraceti nebudu, ale pro uvarování dalších nemilých zmatků podávám veřejnosti korespondenci z r. 1862 úplnou*) — ovšem, jak dalece tato se zachovala. Jest to jen nepatrná z ní část, ostatní listy, z nichž zvláště Nerudových bylo asi mnoho, jest nenahraditelně ztracena. Zachovaly se z nich jen tři, které Světlá pro svou sestru opsala, připojivši k nim i čtyři svoje listy básníkovi zaslané — Neruda byl nucen listy Světlou mu psané vrátit, a Světlá listy jeho i svoje spálila — uchovavši na památku pouze krabičku popela.

Jiných, ku věci té se vztahujících dokladů již nemám**) — v žádném předcházejícím, ani pozdějším dopise Světlé a Podlipské není o ní zmínky.

Nemůže však ani nikdo jiný míti nějakých listů neb konceptů Světlé Nerudovi psaných (vyjímaje list poslední, zde též otisknutý, jenž neprávem zůstal v rukou nepovolaných), neboť Světlá je svěřovala pouze sestře své, která tajemství jejího neporušila. Literární pozůstalost pí. Podlipské byla pak celá svěřena k uspořá-

---

*) Z části otisknuta byla již v »Samostatnosti«.

**) Kromě dopisu, jejž psala Světlá pomlouvačkám a který nepokládám za tak důležitý, aby byl otisknut.

dání pisatelce těchto řádků, jež bedlivě prohlédla každý papírek a každý list. Co bylo psáno rukou Světlé, vše bylo Světlé zase vráceno a po její smrti přešlo opět do rukou mých. Bez mého vědomí nemohlo se dostati nikomu ani řádky. Zpráva, která, žel, z časopisu do časopisu přecházela a byla podána tak, jako by přímo z dopisů Světlé byla čerpána, totiž: „Až pí. Čermáková celou korespondenci otiskne, přibude i důkaz lásky Karoliny Světlé k Nerudovi: Vyzvalať jej, aby s ní odjel do Paříže, budou oba pracovat, a kdyby i žebrat Světlá měla, je odhodlána jeti“ — není v žádném dopise Světlé obsažena, a jest jen litovati, že takovéto zvěsti mylné, ničím neodůvodněné a nedoložené, přenesené na naši dobu osobami důvěry nehodnými, a pocházející ještě z onoho „mrviště klevet, křivých obžalob a hnusných důminek“, o nichž Světlá v posledním listě k Nerudovi se zmiňuje, a jimž dáno nyní jméno „ústní tradice“, mohly přejíti i do vážných článků literárních, v nichž se o vyzvání tom jak o skutečném faktu uvažovalo. Tato „ústní tradice“ nemůže se tedy vůbec bráti vážně. Zde jest nutno počítati pouze s listy Nerudovými a obou sester. Jen zprávy přímo od těchto tří osob vyšlé jsou věrohodné a žádné jiné.

Ostatní chybné předpoklady v úvahách a polemikách vzniknuvší upravuje a opravuje podávaná korespondence dvou velikých našich lidí sama, a jest jen škoda, že nemůže se z popela vzkřísiti celá. Ale i tak jest klíčem k nejedné stránce tvorby jich obou.

K. Světlá Janu Nerudovi:

V Praze, 9. dubna 1862.

Příteli!

Začala jsem dnes aspoň deset dopisu, v nichž Vám dokazuji, že není a nebylo pomoci, že jsem se musila u T. „avec éclat" s Vámi rozkmotřiti, ale jeden byl hloupější než druhý.

Zanechávám toho tedy pro dnes, vždyť ani beztoho nevím, zdali tento nebohý škvár oknem nevyhodíte, a to ještě k tomu nečtený. Povím Vám prozatím jen tolik: jisté filosofky chtějí udělati ze mne první stín, první trn na jasné, květnaté stezce Lidmilčiny*) první lásky a zamýšlejí Vás tímto zpusobem od ní vzdálit. Namluvily tomu nebohému děcku, že je duch mocnějším vábidlem než krása a mladost!... To muže jen filosofka tvrdit.

To nebohé děcko se mi bezděčně vyzradilo ze své tísně, neví ani, že jí její tajemství uklouzlo. Není pomoci, my se musíme opravdu stát nepřátely, Vy nesmíte se mnou mluvit, k nám chodit, musíte mě hanět,

*) L. Schmidtová, dcera italského důstojníka.

co Vám zajisté těžké nebude, a krátce vše činit, co ještě dále k nepřátelství náleží.

Dnes ví půl Prahy, že se nenávidíme. Lidmilka se bude chtít zarmoutit, ale… nepůjde jí to; filosofka a naivní dáma tonou v moři blaženosti.

Nemusíte ani odpovědět, zanechte tento dopis doma. Slečna N. si zas proň přijde. To mi bude znamením, že Vám mohu podrobnosti těchto pletich sděliti. — Pak ale s Bohem na dlouho… nesmíme se dříve smířiti, dokud nedáte tak nepopíratelných dukazů Vaší lásky k Lidmilce, že se přestane duchu bát, ba v ně věřit, dokud ji aspoň nepřesvědčíte, že jste Vy sám ze samé zamilovanosti všeho ducha pozbyl.

Zbytečno, tuším, bych Vám připomněla, byste se hodně na mne kabonil, kdyby nás mělo neštěstí někde svésti; co se mne týče, já Vás na to připravuji, že vytáhnu ze svého arsenálu ony pohledy, jichž strašný dojem jste již jednou zakusil, víte, tenkráte, když jste se mi ze své lásky k Lidmilce vyzradil a já si pomyslila: „To tomu nebohému dítěti ještě schází, aby jí takový Lovelace mozkem pletl.“

Se vší možnou záští a nenávistí

S.

Sofie Podlipská K. Světlé:

V Praze, dne 15. května 1862.

Má Světlá!

Tak se tedy rozproudilo to naše živobytí, že nás proudy jeho roztrhávají. Dost dlouho stálo, dost dlouho

jsme se navzdychaly. Buďme rády, že nyní tomu tak. Vždyť se navzdor tomu umíme najít. Nemohu za Tebou zítra, a kdybych i nevzpomínala na Tebe, na svůj moudrý princip, což by mi bylo platno promluvit s Tebou před cizími lidmi? Přijmi psaníčko moje, dýchám na ně sto hubiček pro Tebe. Bože můj, kdyby mi bylo snad sedmdesát let, vždyť bych si v tento den vždycky a vždycky ještě vzpomněla na ty naše poutě o tento čas. Nerozdílně jsme bloudívaly po ulicích naší otčiny, a v horoucí hlavě mé Světlé se tenkráte již začaly rodit ty rozkošné fantasie, jimiž nyní blažíš Svoje čtenářstvo. A ty tužby naše, ta skromnost naše! Bože, bože, bože!

Nevím konce tomuto themata a přece také nevím, jak bych to dále ještě vyslovovala, co mne nyní skoro k slzám dojímá. Přeď si to sama dále. Vždyť víš, co myslím, vždyť jsi vždycky věděla, co myslím, udala-li jsem myšlenku svou jen jediným slovíčkem. Pozdravuji Tě ve Tvůj svátek. Podívej se na ty zelené stromy tam s okna, na lesklou Vltavu*) a vzpomeň si na vroucí přátelství

Tvé sestry Žofie.

*) Světlá bydlela v té době na Františkové nábřeží v domě č. 334 (vedle paláce Lažanského). V bytě tom vznikla také první její práce: Dvojí probuzení (nikoli Znovuzrození, jak slečna M. G. již po druhé ve svých článcích opakuje).

S. Podlipská K. Světlé:

V Praze, 1. srpna 1862.

Má předrahá Světlá!

Místo Tvé nedělní návštěvy, po níž se mi už začalo stýskat, obdržela jsem Tvuj milý dopis.*) Očekávala jsem jej teprve na dnešek, soudíc, že nevypravíš posla leda v neděli; tím milejší mně pak byl. Těším se, žes tak spokojena s Tvým prvním dojmem v tomto druhém Tvém domovu. Tvoje věčně rozechvěná duše nesnáší nikterak nemilé dojmy. Celá Tvá bytost se v nich pokaždé jaksi zlomí a Tvé utrpení je tak veliké, že je to až k víře nepodobno. Nepochybuju nyní podle všeho, že letos najdeš stokrát větších zájmu a že se dočkáš stokrát hlubších dojmu než jindy. Vždyť jsi tak zázračně rozkvetla, žes sobě až nepodobna jako ruže k poupěti; a tu jinak nemuže být, Ty budeš ještě více vnímat než jindy. Nedivila bych se pranic, kdybys tam péro ani nesmočila. Nebyla by to také žádná ztráta, protože bys to stonásobně zas vynahradila tou nasbíranou látkou. Budeš-li však předce psáti, tu mi ihned sdělíš co a jak? Není-li pravda? Bože, tu radost, jakou já mám, hledím-li na skvělou dráhu Tvoji, jižto teprve nastupuješ! Oh! o tom se nám oběma nesnilo! Leda tenkráte, kdy jsme doslovně zámky povětrné stavívaly. Když jsi napsala první novellu, překvapila jsi mne, a snad i sebe. Tolik fantasie jsme přece nevěděly, že cho

*) Ztracen.

vá tvá ubohá pobolívající hlava. Při příští práci opět jsem se divila a tak to šlo ustavičně. Popsala bych celé archy, kdybych to vše chtěla rozebírat, čehož do času a příležitosti. Co však chci říci vlastně to je, že Ti mohu prorokovat pevně a nepochybně podle všeho ostatního výsledky tak netušené, tak oslňující, že by Tě ohromily, kdybys je teď mohla vidět. Chvíli jsem se tu nedávno chvěla, aby nějaká nová duševní bolest nerozryla všecku tu bujnou setbu do budoucnosti uzrávající. Nyní však jsem stranu toho dokonale pokojna. Jsem spokojena s Tebou. Vidím, že Tvuj duch všecko přerustá, čím by mu mohly okolky, city a vášně překážet.

Já nyní mnoho přemýšlím a to bývá vždycky dobou blaha pro mne, přemýšlením se zotavuju od těch bídných skličujících starostí. Dostala jsem Schopenhauerův životopis, který objasňuje jeho celé učení jako málokterá práce tohoto druhu. Lituju, žes jej nedostala také Ty do ruky ještě před Tvým odjezdem. On by byl býval snad potřebným dodatkem tomu obrazu, kterýs sobě o tomto učenci utvořila. Jak jsme řekly, tak je to. Matka jeho byla příčinou jeho náhledu o našem pohlaví. A proto vykukuje z té jeho harmonické logiky předcházející disharmonie pozustávající z citu bezžencových, bezdětného starce a nespokojeného syna. Nenávidím jej za jeho pessimismus a přece nalézám v něm někdy útěchy, připouštějíc dle úsudku jeho, že já mám pravdu, a že to velké množství, které se tak křiklavě a hrdě vypíná, je v křivdě. Nepochybuj o tom, má předrahá, že Ti tu knihu schovám až k Tvému návratu.

Děti jsou velmi hodny. Milinka hezky spává a Prošek mne co nejlépe baviva svými roztomilými hovory, které se ustavičně okolo přírodních úkazů otáčejí. Někdy bych až zajásala radostí, že už ho mám tak daleko. (Další část listu ztracena.)

K. Světlá S. Podlipské:

Na Světlé, dne 5. srpna 1862.

Má drahá!

Hnedle bude tomu týden, co jsem Vás, milí moji, neviděla. Vy zajisté myslíte, kdo ví, co jsem tóho již napsala neb odjela jsem s tak skvělým předsevzetím pilnosti, a já neměla až doposud péro jak se patří v ruce. — Tyto etiketní návštěvy, toť již to nejhorší na světě! Proč se dají opovědět, když jsem poeticky naladěna? Celou neděli jsem měla takto zkaženou, a na dnes je již zase dok. Wiese*) ohlášen. Kam zalézti, aby člověka zahálčiví lidé nenalezli?

My máme skutečně čarovné povětří, mám ze samého světla a slunce oči zapálené, jinak jsme oba zdraví. Můj nebohý muž se vúčihledě spravuje a mé zdraví se tak strašlivě tuží, že mne to až mrzí, bude mi zajisté sto let. Kéž bych mohla trochu té síly a zdravoty švakrové**) přepustiti! Ta nebude dlouho dě-

*) Znamenitý lékař a lidumil v Českém Dubě. Krásné stinné stromořadí, vysázené jeho přičiněním kolem potoka po cestě vedoucí z Českého Dubu ke Starému Dubu, hlásá občanům jeho památku.

**) Švakrová Verunka, choť Josefa Mužáka, jenž byl bratrem manžela K. Světlé a u něhož manželé Mužákovi bydleli.

lati, její obličej má již své violové odstíny, které mně zustaly nezapomenutelny od té doby, co jsem je u Julie Böhmové spatřila. Holky*) jsou až doposud velmi, velmi hodné, všecko to pracuje, všecko se to snaží. Zdá se mi, že zjemněly, protože je ta surová Anka z domu, služka má zajisté veliký vpliv na děti, obzvláště jsou-li jí skoro úplně v moc dány, jak to bylo zde.

Farář**) se velmi zotavil, hospodyně již tak neskrblí, co se její bratr tak skvěle zaopatřil, dopřeje mu nějaké to lepší jídlo a nebohý stařeček jen jen kvete. Sedáváme spolu „na farském“ za stodolou a obdivujeme se Jizerskému pohoří, do něhož jsme oba zamilováni, což poskytuje mnoho příležitosti k více méně podařeným, k více méně jemným vtipům.

Tvá podobizna dělá furore, obzvláště máma***) se nemohla od ní odtrhnouti, také Prošek†) se velmi líbí. — Na Tobě je prý vidět, jakou jsi dobrou mámou, řekni mně, čím jsem já na tomto světě? Jak pravím, takovým netopýrem, který kráčet nedovede a lítat neumí, který se následovně jen tak nemotorně potácí tam, kam jej vítr zavěje.

Dne 6. srpna.

Ukončila jsem včera proto, že děti ohlásily, že jde Dr. Wiese, on ale nešel, přijde teprve dnes, dvě „pul-

*) Dcery Josefovy.
**) P. Josef Burianek.
***) Matka prof. Mužáka.
†) Synek Podlipské.

[illegible] poslala pak si naschvál posla do Dubu,* víš, co mi přinesl? „[illegible] für Herrn Gustav Schmidt!" Komu se má člověk [illegible] poslovi?

Můj [illegible] nemusím Ti teprve popisovati. Ty jej znáš nazpaměť skoro od hodiny k hodině. Ráno do hájku, odpoledne k Sabce,** mezi tím [illegible] a [illegible]. Teď máme měsíc v úplňku, nemohu Ti ani dosti tyto demantové noci popisovati. Tovaryš*** hrává obyčejně večer před domem na housle a my (totiž děti a já), my tančíme, až skály lítají. A jak tento klid všude, tento mír a ty sociální poměry, jak se zde zdají aspoň na povrchu uspořádané, jak koná každý, co mu patří, jak ví každý, které místo mu náleží! Vskutku jako by člověk přišel na nový svět, kde není touhy, není přání, není ideálu zapotřebí. I Mužák se letos Světlé obdivuje, i on cítí tento pokoj, teď je právě epocha, kde těch několik [illegible] ve jho manžel[illegible] a to, co bude zase [illegible] hýbat, to [illegible], vskutku letos zde příjemno, nevyskytlo se nic [illegible].

*) Český Dub, vzdálený od Světlé asi hodinu cesty, kde byl poštovní úřad. Poštovní posel chodil nepravidelně, [illegible]. Světlá si tedy posílala sama do Dubu pro listy.

**) Sestra prof. Mužáka, provdaná v Dol. Pasekách, půl hodiny od Světlé vzdálených, za Jana Sluku.

***) Bratr prof. Mužáka Josef, měl malé hospodářství s několika korci polí, obchod s osadnickým zbožím a při tom provozoval krejčovské řemeslo za pomoci tovaryše.

Za dva dni je den slavnostní: rozeniny*) Tvého synáčka! Kéž by se mu jeho touhy vyplnily a on se hodně po „mašinách" a mořích nacestoval a naplaval, kéž by mu byl život poučnou poutí, z níž by on i jiné poučiti mohl. Doufám, že nebudeme více na kordy, až se zase vrátím, že zapomeneme naše malé nedorozumění. Budu Vám více náležeti, nebudu s každým slovem Tvým lakotiti a naleznu více času s ním se obírati, budeme zase dobrými přátely. Čekám s touhou zprávy od Vás.

Psala jsem Vám hned v pátek, a představený vzal těch několik řádků s sebou do Dubu, vrátil se ale opilý. Byl-li v tom rozkošném stavu již na cestě, pak věru nevím, zdali se dostal dopis šťastně ku Praze. Myslím, že bude letos více zmatků než jindy, dopisy jdou od prvního přes Osečnu,**) tam jsou samí Němci, prosím, dělej německé adresy, jinak nevím, zdali mne dojdou.

Těším se, že mně budeš hodně mnoho psáti, i já mám ten nejlepší úmysl, ale v mém nitru je to nějak neuspořádané, je tam lad a nelad, látky, které se teprve krystalisují, idey, které teprve dozrávají, není to nic hotového, nic, co by se pověděti dalo — nevím, zdali se cosi z toho vyvine, a vyvine-li se něco, zdali to bude něco utěšeného.

---

*) Syn Podlipské Prokop narozen r. 1859, dcera Ludmila r. 1861.

**) Osečná (Oschitz), německé městečko rovněž asi hodinu od Světlé vzdálené. Nyní má obec Světlá již svůj vlastní poštovní úřad.

Odpoledne.

Zavolali mě, abych šla dolů poslouchat, že umí jedna holčička tak pěkné modlitby. Sedla jsem si k ní, a ta malá mně odříkávala, chudák, co se kdy naučila ve škole a mezi lidmi (je z Rašovky*), kam kultura ještě nedostoupila), mnoho originalních výrazů**) a nápěvů. Ráda bych zde tu malou novelku „Emancipačka z předešlého století“***) vyvedla. Teď ale, kdy jsem započala psáti, vidím teprv, jaká to těžká úloha. Budu třeba napsati jednu věc [illegible]. Chtěla jsem [illegible] a pak v Praze dalšího vypracovati, ale toto předsevzetí bylo tuze [illegible], nemohla bych [illegible] dílu, [illegible] a to by bylo velmi škoda. —

Budeš nejspíš zvědava, jak jsem se s jistou osobností†) pohádala? Je to trochu dlouhá historie, nechám si ji až na podzim, v dopisování ale nešlo tak jako [illegible]

Rozmluva trvala od dvou hodin až málem do sedmé, třikrát odešel vyptávajíc, a třikrát se zase vrátil.

*) Rašovka, ves vysoko v horách ležící, kde byla přičiněním Světlé v letech devadesátých zřízena česká škola.

**) Světlá nová výrazy a rčení v lidové mluvě hned si zapisovala, v čemž jí býval manžel horlivě nápomocen, jenž pozorně [illegible] jeho rukou psané sešity. Chovají její díla spoustu slov a obratů nikde jinde nenapsaných, a kdo by si vzal práci vypsati je jen z jediného románu jejího, na př. z Kříže u potoka, užasl by, jaké bohatství chová v sobě dialekt ještědský.

***) Novelky té Světlá nenapsala. Ani náčrt k ní se nezachoval.

†) S Nerudou.

odolávala jsem se úmyslným vyhnutím. Udělaly se koncese s obou stran. Z nepřátelské vyšla slavná přísaha, že se domácí můj poklid rušit nebude, že se on ani jediným slovem více nezavadí, první narážka na změnu kterékoli bude signálem k roztržce nezhojitelné, — všecky „nedamy" zůstanou ve svých právech, materie se jim ponechá, jak by si přála jiného odtoku, hned zas nezhojitelná roztržka. Za to jsem slíbila všecko, co je temné, osvětliti, co je hranaté, otesati, co je hrubé, zjemniti a míti nesmírně mnoho trpělivosti. — Krátce, uvázala jsem se v úřad gouvernantky, o němž nebude nikdo na tomto světě věděti, ani Ty, neb Ty bys mě prý zrazovala, bych si takovou svízel na krk neuvázala, planeš prý, jak Tvůj muž o Tobě říká, nade vším, co je lidské, a žádáš snad, jak se totiž domnívá, v lidech nadlidskost. Za to se nedozví s druhé strany ani Slad.,*) nejdůvěrnější důvěrník, o této úmluvě, a jak by se to nejmenší o ní proneslo, hned zase roztržka.

Jak vidíš, je vše co nejpřísněji ustanoveno, jak dlouho to tak trvati bude, kdo to ví? Má to býti nesmírně ideálně přátelský poměr, ale s mé strany bude hrdinsky mnoho shovívavosti zapotřebí, mám-li z toho všeho cosi blahého vykřesati. Na dobré vůli mi nechybí!

Tvá

Johanna.

*) Karel Sladkovský, jemuž Neruda věnoval „Knihy veršů".

K. Světlá Sofii Podlipské:

Dne 7. srpna 1862 na Světlé.

Předrahá!

Ty se chystáš této doby nejspíše na cestu do Berounu,* a já Ti chystám na přivítanou dopis. Včera teprve jsem obdržela Tvé srdečné řádky. Tys celá srdcem, anděli! Divoch, krvežíznik by Tě musil milovat, musil by se Ti klanět, tím více člověk citem nadaný, tím více já, blíženkyně Tvá, která vidí Tvé účinkování tak zblízka.

Zofko, já se Ti v ničem nevyrovnám, ani v ničem, ale nic si z toho nedělám. Ty víš, že Bohu děkuji, setkám-li se v životě s tvory, kteří stojí nade mnou, bez falešné skromnosti řečeno, stalo se mi to málokdy, ale stane-li se to, jsem ráda, mně se ve výšce stýská a závrať mne pojímá.

Ty mně prorokuješ tolik, tolik slávy, Tys tak jista, že ze mne něco bude — Tobě k vůli bych si to přála, vímť, že se ze mne těšíš jako z dětí svých, prosím, snažně prosím, vřaď mě mezi ně, jsem někdy více než dítětem! Tys ta starší mezi námi, Ty máš více rozumu, více vytrvalosti, více trpělivosti, více vznešenosti, vždyť Tě již beztoho více co matku, než co sestru miluji.

Letos se nám zde vskutku lépe daří než jindy, nepokazí-li nám nemoc švakrové opět všecko, říkají, že se můj muž spravuje, mně se to nezdá, ale strach

---

* Navštívit přítelkyni Kateřinu Hemerkovou, později provdanou Selingerovou.

má velké oči, nechci se trápit a sužovat, dokud toho není zapotřebí, je ale, jak náleží, vesel a šprýmovný.

Jindřich*) mně již psal třikrát, pokaždé francouzsky, já mu zase v tomto jazyce odpovídám, představíš si snadno, jaká to rozkošná korespondence! Těší mne ale velmi, že se nám trochu přibližuje, snad má zase novou lásku, kdo ví? — Píše mi mezi jiným, že se matce vučihledě lépe daří, mluví pravdu?

Jsem velmi zvědava, co řekneš předešlému mému dopisu o uzavřené smlouvě. Pomyslila jsem při ní stokrát na Schopenhauera a na jeho fatalismus, kroutila jsem se na všelijaký zpusob, ale nemohla jsem se vykroutiti, snad jsem ani upřímně nechtěla, kdo to může teď vědět? Marie N. mně přinesla na nádraží následující dopis. Jaký učiní dojem asi na Tebe?

Jan Neruda K. Světlé:

„Včera jsem přísahal a za hodinu už jsem byl poslušným — vždyť ještě nejste venku, tu smím ještě psáti! Nebudu Vás dlouho nuditi, neumím beztoho psát dopisy dlouhé, jakož neumím dlouhé řeči míti o citech svých. U Vás toho není také zapotřebí, Vy porozumíte, a slovo neuklouzlo ještě rtum, a božský ten nástroj, citupiné srdce Vaše, resonuje ty nejkrásnější melodie. A na ty melodie Vaše nezapomene více, kdo je jedenkráte slyšel.

Vy jste mne obdařila královsky. Chcete se konečně nade mnou slitovat! Není divu, že při takovém daru

*) Bratr Světlé.

ještě spíše mi slova scházejí, než jindy. Při žertech a hovoru všeobecném dovedu mluvit i analysovat, naproti Tobě ale oněmím vždy k tiché modlitbě. Ano, jsem ještě modlitby, modlitby k Tobě schopen, jsem i schopen duševní harmonie, čehož bych se byl sám do sebe nikdy nenadál. —

Poselko, neustaň v apoštolské práci své, zahověj se mně, jest to sice egoistická prosba, ale touha po blaženosti jest vůbec egoismus.

Proud našeho veřejného života je sice široký, ale mělký, já pak neumím ani v politické, ani v sociální mělčině plavat. Lidem na břehu sedícím spílají „rozervanců", možná, že měli v jistém ohledu i u mne pravdu, že jsem tak arrogantním, že mám systém svůj myšlenkový za vykrystalisovaný, principy své za odůvodněné.

Avšak lidé o samotě stojící mají více času pro své fantasie, ty je unesou dále, než skutečnost dovoluje, a princip v neshodě s poměry vyvolá pak trpký úsměv, rozervanost. Nyní nestojím sám, mám svého strážného anděla, nejsem více v neshodách proto, že mně do poměrů těch p r a n i c více není. — Budu teď jen Tobě žíti, Tobě k radosti, jen co se vzpamatuju, neb jest mi, jako snícímu. —

Vy jste mi velmi ublížila v době poslední, houfu ignorantů, žárlivému děvčeti, intrikantce jste více věřila než duši, která bez závojů Vám u nohou plakala, a bez rozmyšlení jste ji odkopla. — Tato rána se nezacelí tak brzo. — A co Vám povídali, že jste tak urputně na mne zanevřela? Že jsem na ulici vyrostl, že jsem si musil svůj vezdejší chléb dlužiti, dokud jsem nebyl s to si jej vydělati, že jsem těch nená-

viděl a nešetřil, v spravedlivém opovržení nešetřil, jimž jmění nebo poměry usnadnily cestu k vědě, a že jsem se jim škodolibě vysmál, když jsem cítil, že jsem já, nuzák, dále dospěl, než oni — že jsem leckdy nějakou ženštinu k sobě přitiskl, když se mi na krk uvrhla — hle, tu jsou všecky hříchy mé! A tyto hříchy neomluví, nepochopí ta, která si vytknula za úkol studovati člověka? která ho dovede tak mistrně líčit? —

Hřešil-li jsem kdy skutečně, tu trest v zápětí! Musil jsem se ponížiti a Vám říci: „Nejsem špatnosti schopen!" A já, bloud, myslil, že Vy v mém nitru čtete jako v otevřené knize, že Vy jediná mne znáte, že Vás nemýlí škraboška, kterou si z bujnosti a rozmrzelosti nastrkuji! — Ale chci odpustiti, chci zapomenouti, že jsi byla nespravedlivou, vždyť jsi napravila vše slibem, že mi budeš upřímnou přítelkyní. Kéž by Tvůj zlý rozmar opět vše nepokazil. Tys někdy jako dýka chladná a ostrá, zakusil jsem toho více než jednou.

Přítelkyní tedy? . . . ach, kdybys jen nebyla tak krásnou! Ty ani sama nevíš, jak jsi krásnou.*) Ty moje Světlá! Jen já Tě ocením, jen já Ti rozumím, já, ten zavržený, i od Tebe zavržený vyvrhel! Ale budu poslušným. Odkopni mne, urazím-li Tě více jediným slovem. Chci tenkráte poslušným býti — prosím, drahá, neopouštěj mne! Od Tebe závisí, aby splynuly jednotlivé okamžiky v moře blaženosti, budu s málem spokojen. — Nezapomeň na mne, jsem-li toho hoden, klaním se Ti, co ideálu, co první ženě, na níž jsem chy-

---

*) Světlá samu sebe nikdy za krásnou neměla. »Sestra byla krásná,« tvrdívala, »já ne!« Podobizny její svědčí však o opaku.

bický nepoznal. Tys mi vším, Tys jediným triumfem mého života! Na blahou shledanou v myšlénkách i ve skutečnosti!"

Dopis je na papíře s vignetami psán, a děti mi hleděly pořád přes rameno, když jsem jej opisovala, buď tedy tak laskava a oprav si nedbalosti a chyby v slohu sama, to víš, já to nedovedu beztoho.

Dne 10. srpna.

Myslila jsem, kdo ví, co toho nenapíšu, a musím na prvním archu přestati, švakrová leží, a Mužáček má bolení hlavy, lehl si také, nemám pokojné mysle. — Prosím o Tvou kritiku předešlého dokumentu, ale o podrobnou.

Líbám děti k udušení. Piš brzo

Tvé Světlé!

K. Světlá Sofii Podlipské:

Na Světlé, dne 15. srpna 1862.

Má drahá sestro!

Podivila jsem se nemálo Tvému dlouhému dopisu,* obzvláště, když jsem se dočtla, s jakou obtíží jsi zápasila při psaní. Že máš chůvu pryč, to mne zrovna dojímá, to se asi natahaš s těmi dětmi! Matka mně psala, jaké ona zas přetrpěla trampoty, je tam ale pořád něco! Ta nebohá paní nemůže přijít k nějakému poklidu. — Psala jsem rodičům včera dlouhý dopis pro obveselení mysle, popis geniálního kousku, který jsem

*) Nebyl nalezen.

s Höbeltovou*) vyvedla, přečti si ho v jejmu dopise, nechci takovou hloupostí prostor naplniti, který snad nezasvětím chytřejším, ale na každý pád pro nás obě zajímavějším obsahem.

Zapomněla jsem matce sděliti, jak se Mužáček vynachází. Co se mně zdá, já myslím, že mu denně přibývá, má tváře jako jablka, a síla jeho roste také každým dnem. Zde by byli již chtěli, aby kšaftoval, tak mizerně se mu dařilo první dny.

Psala jsem Marii N.**) o muj plášť, zároveň Tě prosím o Schopenhauera a vubec nějakou lekturu. Nevzala jsem si dílem v zmatku odjezdu, dílem naschvál nic ke čtení s sebou, nechtěla jsem, by mne kniha od psaní zdržovala, ale já beztoho mnoho nedělám a co dělám, to se mně zdá ničemné. Napsala jsem si svou novelu z první vody, ale nudila mě při přečtení náramně. U spisovatele je duch a cit nástrojem, je-li ale duch roztržit a cit rozechvěn, tu to jde tak špatně, jako by měl řezbář tupý, napolo přelomený nuž, musí se náramně namáhat, by něco dovedl, a ještě to nestojí za mnoho. Doufám ale, že se to poddá, jen kdyby takových dojmu, jako mi byl na příklad Liduščin dopis (Tebou mi zaslaný), nestávalo. Ten pusobil jako řeřavé železo na ránu. Já jsem všemožně lásku její podporovala a podněcovala, bych sama ušla nebezpečnému poměru; když jsem nahlídla, že sotva ujdu, a prostřednictví se vzdávala, tu bylo již pozdě, ona již byla obdržela ránu. „Qui n'a pas la raison de son

*) Choť lesního z Hoř. Pasek, již dávno zvěčnělá.
**) Slečna Marie N. měla volný vstup do bytu Světlé.

âge en a tout le malheur".*) praví Voltaire velmi pravdivě. Trochu bystrovtipnější dívčina by byla musela podle čela nahlédnouti, co se děje, a byla by při prvním útoku jeho couvla, ale ona, chudák, hledala lidumilství ve vytrvalosti a věřila, jak sama praví, spíše všemu, než by on si věrnosti její nepřál.

Včera nás navštívil dok. M., ten mi přinesl nový rál ní pozdrav (ona bydlí v jeho rodišti), psala jsem několik řádků co odpověď na její dopis. Schvaluju jí, by se vzdálila, ona je všechna jako zmrzená, ti sobečtí rodiče, ta falešná Josefinka, ta poplašená Baruška, k tomu její strašlivá nezkušenost, její důvěra v každého. Její přátelé ji nechají vždy dělat, co chce, a když se hrubě zaplete, tu započnou křik a rámus.

Těšilo mě velmi, že mi sdělil, jak vesele si venku počíná, chodí prý mnoho na procházky do společnosti, a krása její dělá furore.

Bo máš pravdu, obzor můj se zatáhl, ale lépe tato bouřlivá mračna než ta olověná šedá barvitost, která ho jindy kryla a mne utiskovala a hubila.

Muj muž je ušlechtilý, dobrý, nanejvýš mravní, ideál v mužském ohledu, ale on nemá za celý den pohledu a slůvka pro mne, a hovoříme-li dohromady, tu se teprv ukáže, že nás zajímá to nejheterogenstější. Chci-li, by on si v rozmluvě liboval, musím se k předmětum, o nichž řeč, teprve nutit, a on taktéž, my jsme ty dva póly: on rozum, positivnost, rozvaha, já fantasie, fantasie a zas fantasie, on kráčí, já chci lítat.

*) Kde rozum s věkem není v souhlase, ten odnáší smutné následky.

Ta druhá povaha, která se mi tak znenadání v cestu vpletla, je mi příliš podobná, než aby to dlouho tak jíti mohlo, jak jsme to ustanovili. Takové duchy usmrcuje stagnace v kterémkoli ohledu, proměna je jich živlem. Až posud byla samá proměna v poměru našem, teď to má zůstat stát — nepůjde to, on je příliš mlád, nastanou nové bouřky, a ty budou rozhodné a povedou zajisté k roztržce. — Je sice velmi nahá následující často citovaná věta, ale má zajisté mnoho pravdy do sebe: „A vy se domníváte, že jste mravní a posíláte mne k uličnicím pro lásku a sama vadnete v plné své zdravotě a síle bez ovoce a libujete si býti pokladem Harpagnonovým?" — Jsem sice rozumná ve svém jednání, politická, povážlivá, ale mravní na žádný pád, vzdor pohlavní čistotě, to cítím velmi a velmi. Já šetřím muže svého *z lidskosti*, rodiče své *ze soucitu*, veřejné mínění k vůli svému povolání a jménu svému, tedy *z vychytralosti*, ale mravní jiskry není v jednání mém, prosím, nedokazuj mi opak.*) Kdybych chtěla mravně jednat, tu bych se neměla na nic ohlédnouti a jít za citem svým, a ten mi praví hlasem neomylným, že bych osvítila zatemnělou duši a

*) Odsuzujíc takto přísně samu sebe jednala Světlá dle zásady, kterou málo let před tím byla vložila do článku (otisknutého teprve nyní v Ženském Světě v č. 20. r. 1911), kde praví: »Vštěpujíce však dcerám svým zásady přísné nesmějí matky opomenouti, by je upozornily, že se přísnost a neústupnost smí jen vztahovati k vlastní osobě, aby se u nich nevyvinula ona ohavná vypínavost mravní, prudnost zvaná, kteráž si osobuje všude a vždy právo soudit a odsuzovat. Pravá ctnost musí vedle neoblomnosti proti sobě zároveň i znáti shovívavost, laskavost a útrpnost neobmezenou k jiným. Ponechmež vždy soud i pokutu vlastnímu svědomí toho, jenž se nám zdá chybujícím.«

svému životu teprve pravého dala významu. — Spasila bych duše dvě, to je nezvratné, a svět by se zajisté podivil pokladům, jimiž by jej dařily z vděčnosti, že jim života popřál. Ale: „das ist das Loos des Schönen auf Erden", musí se rozejíti dříve nebo později, tu není pomoci, a aby mohla ta jedna dále trunit na stolci ušlechtilé ženskosti, zůstati ideálem a psáti špatné novely, musí ta druhá zabřednouti v nečisté směsici našich neuspořádaných sociálních poměrů a otravovati se jedem naší rafinované civilisace. Zde by byla velká, enthusiastická láska jediným lékem bývala! Co by se řeklo o člověku, který se vzpouzí churavému organismu svého bližního sílícího a uzdravujícího balzámu podati, ač ví, že je jinak smrt jeho nevyhnutelna? ... Jemu je ženského živlu zapotřebí, on je sám v sobě příliš příkrý, bezohledný, temný, šeredný, on hledá instinktivně měkkost melodie, světlo, spanilost mysli — ; „uličnice" ho zavraždějí jako tolik jiných. Co na tom, jen když já zůstanu paní Světlou!

Mohla bych si tu celou věc usnadniti a udělati teď konec, slovo, pohled by jej zapudilo, však bych já to pravé nalezla, jen kdybych opravdu chtěla, ale já chci s jeho zlým démonem zápolit, jak dlouho mi toho poměry dopřejí. Snad jej přemohu tak dalece, že zůstane na té dráze, na které jej míti chci, k vůli věci, třeba ji nastoupil k vůli mně, a že na ní setrvá, třeba jsme se rozloučiti musili. Již jsem jej aspoň tak dalece zkrotila, že mně nechce vše na vzdory dělat, nepůjde-li to podle jeho vůle. — „Nechci více rušit pokoj váš," pravil při rozchodu. Myslím, že mne více úmyslně trápit nebude, jak to činíval hrozbami opilství, zhejřilství atd.

Má drahá, ten svět je přec prapodivný výrobek přírody! —

Líbej mi děti, pozdravuj muže a šetř se mi trochu! Ale především piš co nejdříve své sestře!

Světlá.

Sofie Podlipská K. Světlé:

V Praze, dne 21. srpna 1862.

Tvuj poslední dopis, má přemilá, hluboce mě zarmoutil. Zarmoutil mě tak, že mně celý ten den slzy do očí přicházely, a nevím, kdy bych se byla toho dojmu sprostila, kdyby mně nebylo přišlo tragikomické intermezzo do toho. O tom však později. Napřed ještě slovíčko, třeba krátké, o Tobě. Ty ovšem mi píšeš, abych Ti nehleděla vyvracet Tvou logiku, podle které je summa „lidskosti", která řídí Tvé chování k muži, — „soucitu", jejž chováš pro rodiče, a ještě několik jiných ohledu, „vychytralost", a vychytralost zase synonyma s nemravností. Já Ti také nic nevyvracím, ale prosím Tě, abys sama sebe nohama nešlapala. Onen list jisté osoby, který v opisu chovám, smířil mě s ní v mnohém ohledu, a když on Ti vyčítá nemravnost v Tvé skutečné mravnosti, tu mu i tento prudký výrok připouštím s jeho stanoviska. Jen že jsou stanoviska všeliká. On se nemuže vmyslit v ženský cit, v takový, jak u Tebe je, vypěstovaný jako v parném skleníku v atmosféře ducha naší ubohé matky. On snad nikdy nepochopí Tvé boje k vuli němu. Ty ale pochopuješ jeho bujnou vášeň a závidíš mu volnost, v jaké on té vášni dává vyrůstat. Mé smýšlení znáš, má duše! a

netřeba, abych Ti je zde rozkládala. Ty víš, jaká vášnivá jsem přívrženkyně svaté přírody a jejích práv, jak nenávidím ty úzkoprsé předsudky a jak se těším, osmělí-li se někdo po nich šlapat. A já též vidím s lítostí Tvou bujnou, rozkvétající krásu odsouzenou, aby zvadla, než sama odkvete... Jaká tu bude spása? To já neuhodnu. A určit mi to nepřísluší. Má duše, má duše! A přece Ti přeju, že to tak přišlo, neboť Ty žiješ nyní. A byť bys nekonečně trpěla, to je utrpení živoucího, cítícího tvora, kdežto tenkrát to bylo utrpení samovražedlníkovo, to bylo nepochopitelné, neslýchané tupení a dušení citu a ducha. Ach! Já ještě jednou volám: „Duše, duše moje, co to bylo s Tebou? A co to bude ještě s Tebou? Světlá se vzkřísila z umrtvené Johany, Světlá z toho pošla a Světlá bude i budoucně. Světlá si najde svou pravou cestu, jaká přísluší celému karakteru jejímu. Johana ovšem, ta by si byla zoufala. Jaká bude ta pravá cesta, to nevím ani já ani Ty to nevíš. Buď však tichá jen a nesužuj se. Ty ji najdeš. Tak nesmí básník sednout a tvrdošíjně chtít báseň vymyslit. On musí chodit, jíst a pít, spát a bdít, a báseň mu přijde sama. A Ty piš novellu za novellou, opisuj je, zahazuj a dávej je tisknout a mezi tím najdou Tvé nohy ta pravá místa, po nichž musí stoupat, abys se dostala nahoru, kam spěje všecka bytost Tvá.

Vida, jen slovíčko jsem říci chtěla a popsala jsem hnedle čtyry stránky a to dosti daremně. Myslím, že asi si z toho nic nemužeš vybrat. Je-li tomu tak, to Ti povím zkrátka, že mi jen o to běží, abys neztratila chuť a kuráž k živobytí! Ať pak rozhodneš nad svým osudem tak nebo tak, já nebudu tak všetečná a nesvě-

domitá, abych, byť jen dechem, chtěla zjinačit aneb řídit lidský osud. Myslím, že ani co matka jináče jednat nebudu, protože je mi každá individuálnost se svobodnou vulí svou příliš svatou, abych chtěla zneužít svého vlivu na ni a vehnat ji někam, kde žádná lidská kombinace nevypátrá, co bude sloužiti k jejímu blahu. Zda setrvání aneb roztrhnutí Tebe oblaží? A kdybych si hlavu roztříštila přemýšlením, nemohu to určit...

Tak to bzučelo v mé hlavě v neděli po obdržení Tvého listu. Ani stotý díl jsem nepsala zde o tom všem, co mi na mysl přicházelo. Přišla jsem pak k večeru z procházky, a Podlipský mi přišel vstříc. „To je nadělení!" povídal. Já jsem se k smrti hned lekla. Že jsou prý Beranovi v Praze, on i ona, a chtěli u nás s velkým kufrem vítězně vtáhnout. Kterak jsme je přece odbyli, budu Ti někdy povídat. Dosti, že to bylo kus práce. Já jsem si zoufala. To je tedy osud přívětivosti a dobroty, že toho nesvědomití lidé chtějí nadužívat?

Mimo to mám, má zlatá, samou miserii se služkami. Nazlobím se, namáhám se ve dne v noci a vidím, že to nepovede k žádnému cíli, a že hezký poměr mezi mnou a mými služebnými náleží k ideálum nedostižitelným mého života. Bábi je ovšem tuze hodná, dělá se pořád hodnější, musí teď opravdu za dvě pracovat, ale já se třesu ve strachu, že ji snad nějaký vítr zas přemění.

Děti jsou tuze hodné. Prošínek byl churavý od pátku minulého, to byl ten svátek, až do neděle. Ukázaly se mu „roupy". To je jistý druh škrkavek. Už je mu zas dobře. Zkusila jsem však dost, dílem starostí, dílem jeho nevrlostí při tolikeré práci.

Matka pořád trochu naříká, nechodí ven, jen s otcem vyjíždí a má toho dost, přijdeme-li tam za několik dní jednou na půl hodiny. Stará se však o nás pořád a nejvíce stranu služky.

Líbám Tě tisíckráte a stýská se mi nekonečně po nějakém dlouhananánském dopise od Tebe. Tomu o Höbeltové jsem se křečovitě smála.

Tvá Žofie.

22. srpna.

Vím, že vzpomínáš, proč Ti nepíšu, a mně bylo líto odeslat ten kousek dopisu, co jsem měla napsaný. Ta mela s těmi dětičkami pořád ještě u nás trvá; ale já bojujíc s nemožností, přece hledím, abych Ti dopsala můj dopis. Napíšu vždycky po dvou, po třech slovech, pak letím za Proškem nebo vezmu Ludmilku. Prošek umí říkat „káva". On vůbec začíná pomalu, pomalounku breptat. Ach, kýž bych se už dočkala té velké radosti, aby mně mluvil. Zimmerovum jen poraď tu vinnou polévku pro jejich dcerušku. Neznám až posud divotvornějšího účinku na dětský organismus, jako je účinek tohoto nápoje. Žádný mi neuvěří, jak se těším ze své Ludmilky. Víml nejlépe, jak jsem se o ni strachovala. Kýž by Ti Tvuj Mužáček zas hodně zdraví nabyl. Přeju Ti to a doufám to z celé duše.

Co jsi řekla tomu dopisu z Chrudimě? Vím, co as v něm stojí, protože i já jsem obdržela žádost podobnou, a sice o nějaké básně. Ráda bych tomu vyhověla. Pokusila jsem se o to nějakou novou vymyslit, to se dá dělat při mém zaměstnání. Nevím ale, jak vypadne.

Bude-li příliš slabá, pošlu tam nějaké z mých starších básní. Také jsem na hrad Kašperk českou báseň sepsala a pak též německou, nemohli jsme totiž v rychlosti nikoho najít, kdo by ji byl udělal. Obě ty básně jsou co do ceny pravé příležitostné básně.

Ale nejde to dnes více. Už nevím, kde mi hlava stojí. S bohem, po druhé více. Zotav mne brzo nějakým dlouhanánským dopisem. Myslím ustavičně na Tebe.

Tvá

Žofie.

Paní z Německého Brodu byla u mne. Těšilo mne nesmírně o Vás něco slyšet.

K. Světlá J. Nerudovi: *)

Nevěřila jsem ani očím svým, když má synovkyně pozdvihnuvši pohozenou z novin pásku, slabikovat počala: „Tys jediná bohyně, jíž se kořím, tys mi ideálem žen!"

„Toť známou notou," pomyslím polekaně a beru jí rychle pásku z ruky. Byla vespod jako pro větší pevnost podlepena a známým písmem počmárána. Domnívala jsem se již, že udělám nejlépe, nepovšimnu-li si těchto denně se opakujících zásilek, z nichž mnohá

---

*) Listy Světlé k Nerudovi nemají data, ale jsou číslovány: 1, 2, 3, 4, jelikož je Světlá zaslala asi své sestře všecky najednou patrně koncem prázdnin. Jest tedy těžko správně je zařaditi. Poněvadž však dopisem druhým odpovídá Světlá na druhý dopis Nerudův a třetím na třetí aspoň prvními řádky, musil tento dopis předcházeti, a tudíž snad nechybuji, domnívám-li se, že jest psán asi v druhé polovici srpna, nebo snad ještě dříve.

vandrovala na smetiště, aniž jsem tomu zabrániti mohla, ale pásky nabývají objemu tak hrozného, že se musejí státi nápadnými. Tak to nesmí dále jíti, nechcete-li mně způsobiti smrtelnou mrzutost. Považte, kdyby si toho někdo povšiml a Vaše vášnivé výbuchy četl a komentoval! Tak jste tedy dostál slibu svému, že Vám je mír muj nade vše posvátným?!

Ale nemám dnes času k výčitkám. Vymyslila jsem si cestu bezpečnější pro zprávy od Vás. Nedáte-li jinak a chcete-li ve svém dopisování na každý zpusob pokračovati, anť je Vám, jak pravíte, potřebou zpovídati se mně, tedy mi pište pod adresou Anny Wahlové.*) Muj bratr jednou s touto dívkou milkoval a zaslal jí mnohé sladké psaníčko. Doufám, že v tom nenalezne nikdo nic nápadného, zadržím-li na ni dopisy pod výmluvou, že jí je sama doručím, až mne jako obyčejně navštíví.**) Nejsou zde v tomto ohledu choulostivi. Dopisy se svěřují od posla každému, je rád, uspoří-li si cestu.

Budte ujištěn, že bych Vám ale tuto koncesi neudělala, kdybych si sama nepřála míti o Vás dukladných zpráv. Slyšela jsem několik hodin před odjezdem svým, že jste v strašlivém stavu, že máte za málo neděl dosti patrnou sumu zaplatiti, již si nemužete nikterakž zaopatřiti, že jste v těch nejhroznějších nesnázích, že Vám je jisté v ě z e n í! Vězení pro dlužníky!

*) Anna Wahlová, příbuzná Mužákových z Liberce, byla tou dobou, totiž r. 1862, již 2 roky mrtva. Viz listy Světlé a Podlipské z r. 1860, č. 8—9 Ženských listů 1911.

**) Což se ovšem státi nemohlo. Jen vůči poslovi byla by té výmluvy použila.

Každý ví, co to znamená! Kdo prošel touto branou, ten se obyčejně vrací do světa prázden svých závazku, ale také své cti. Ve styku s nesvědomitými lidmi, se šejdíři a podvodníky setře se s něho poslední pel útlocitu, ctižádosti, pýchy, a někdy — nezazlete nejvěrnější přítelkyni své, kruté toto slovo! — i poctivosti! Prosím, dokažte mi aspoň tenkráte, že jste pravdu mluvil, nazývaje mne nejlepším svým přítelem, a zpovídejte se mi upřímně, bez falešného studu. Vždyť jsem byla vždy spravedlivou, srdečnou, shovívavou k Vám, znám tolik temného a smutného z života Vašeho a nespustila jsem se ruky Vaší, kterou dobrý anděl Váš mi svěřil, bych kroky Vaše řídila a nad Vámi bděla.*)

Chci, ano, chci býti a zustati přítelkyní Vaší, to jest prozřetelností, která spojuje v sobě shovívavost matčinu, vážnost otcovu, laskavost sestřinu a vytrvalost bratra, a opustí-li Vás celý svět, já přec vytrvám. Tedy s pravdou ven, jak to stojí, a to dopodrobna!

K. Světlá Sofii Podlipské:

Na Světlé, 21. srpna 1862.

Sestro milená!

Kdybych dle vlastní zkušenosti nevěděla, že člověk při nejlepší vuli a úplně prázdném čase není s to několik řádku napsat a je expedovat, tu bych se velmi

*) Připomínám, že toto nepsala Světlá slavnému Nerudovi z let devadesátých, nýbrž Nerudovi z let šedesátých, kritikou i obecenstvem zneuznanému.

strachovala, myslila bych, že stuněš, neb že máš snad jiné zase svízele. Pouštím tedy úzkost mimo sebe a představuji si, že Tě Tvé mateřství tak úplně zaměstnává, všech sil Tvých požadujíc, že můžeš na mne jen srdcem ale nikoli s pérem v ruce vzpomínat. — Měla jsem návštěvu, dok. M., tuším, že jsem Ti snad o ní již psala, a ta mne v mé korespondenci s tou ostatní lhostejnou Prahou, tak jako v pracích mých (dělám si z farářových spisů nějaké výpisky), velmi zdržela, jinak bych Ti byla zajisté již zase dopis zaslala. Schopenhauer mě blažil, vyčtla jsem knihu za půl dne, ale dvoudenní strašlivé bolení hlavy a exil v posteli mne poučil, že není má hlava ještě tak pevná, jak bych si to někdy ráda namluvila. Omlouvám jeho nenávist k ženštinám úplně, ten jediný rozhovor s matkou, kde tato mu praví, že bude z jeho knih makulatura, a ona že se stane proslulou, ten jedině již ho k tomu opravňuje. Snesu mnoho, než se rozdurdím, obzvláště se ženskou převráceností mám mnoho a mnoho trpělivosti, ale líčení tohoto výstupu mne dojalo až k slzám vzteku. Tomu nejbídnějšímu mazálkovi by to člověk neřekl za celý svět, co ona řekla nadějnému synovi! Tohleto by teď žádná ženština více nevyřkla, udělaly jsme co do rozumu a co do povahy velký pokrok ku předu. S podivením jsem se ale znovu přesvědčila, že i sebe větší muž se nemůže z chyb věku svého vyzouti. Tato aristokracie a vypínavost, která i Göthého karakterisuje, sluší tak velkému učenci velmi špatně, naše doba by se každému, kdo by si teď tak počínal, právem notně vysmála. Pokrok ducha času jest přece závratně rychlý, sotva že člověk žíti počal, již se přežil!

Slíbila jsem Ti, že zustaneš „au fait“ mého podzimního románu. Tvá láska ke mně jako i dobrosrdečnost Tvá mi ručí, že Tě jím nudit nebudu. Kdo ví, snad Ty jej jednou zpracuješ, osoba opodál stojící rozeznává všecky nuance mnohem ostřeji a nepředpojatost její hledí mnohem dál a hlouběji než mysl zaujatá spoluúčinkujících. Muj muž obdržel od jisté osoby zásilku: dva exempláry Havlíčkovy brožury, kde jsem k svému velkému podivení pěkně vypravovaný Tvuj článek pod jménem Pohlipského nalezla. Prosí v krátkém dopise, by jeden přijal pro sebe a k přijmutí druhého přiměl „milostpaní“. Každý exemplář byl zvlášť zabalen do čistého papíru, ale na štěstí znám již takové kejkle, také jsem se nemýlila. Rozpečetivši svuj dar, nalezla jsem na druhé straně jako brouillon k nějakému článku, byl naschvál inkoustem potřísněn, stokrát přetržen, každé druhé slovo bylo přeškrtnuto, a přece nebylo mnoho práce zapotřebí sestavit si z toho dopis. — Vidíš, tak se drží přísahou stvrzené stanovy, tak se drží nejsnadnější v nich podmínka, jak to bude s ostatními? Opisuji Ti tuto epištolu jen zběžně, částečně zpaměti, neb musím psát v sednici mezi všemi, anať švakrová v mé posteli po probděné noci odpočívá:*)

„Jsemť ode dne ke dni hodnější, co hvězda žití mého za mračna zašla, by mi za krátkou již dobu tím jasněji zasvítila. Již jsem tolik dokázal, že mohu na ni myslit, neroztrhaje a nerozlamuje, co právě v ruce držím, neříkaje lidem mnoho z myšlenek na ni vyřinujících hlubství. — Byl jsem ohavným nevděčníkem, zarmucuje

*) V pokojíku, jenž se nalézal v 1. poschodí.

ji. Nikdy neobdržel nikdo od ní úsměv tak světlý a pohled tak usmívavý, jako já. Nepřeji si více. — Komu řekla kdy způsobem tak laskavým: „Jen kdybyste tak hloupě nemluvil! Kdybyste síly své k něčemu jinému použil než k nicotným pletkám! Kdybyste duchem svým tak hanebně neplýtval!“ Pouštěl jsem se do pletek a mluvil jsem hlouposti, jen abych byl hodně často a hodně přísně pokárán. Z blaseovaného mecemníka stalo se dítě. Slíbil jsem ondy psát dopisy blaseovaného, a jak je mohu psát, když se stal z přesyceného náhle hladový? A já jsem byl již tak hladov po člověku, který by měl aspoň kousek srdce. Ale muselo to být srdce nad předsudky povznesené, celý svět v sobě skrývající krátce, srdce hvězdy mojí! Dlouho se obracely zraky moje bez naděje k ní, byla nedostižitelna, a já insultoval každou ženštinu, která mi do cesty vkročila proto, že to „ona“ nebyla. Tu jsem jí stál najednou na blízku. Byla středem kruhu skvělého, muži se hádali o její slova, a ženštiny mřely nenávistí. „On je mizera,“ říkali jí a mně v žertu, ale opravdu to myslili, „on nemá srdce.“ Tu se ohlédla, a její pohled, tento zamyšlený, vždy zkoumající pohled utkvěl bádavě na mně. Netušila, že rozhoduje odpovědí svou osud můj. „Jak řekneš, tak bude,“ ustanovil jsem sám u sebe, třesa se nikdy nepocítěným napnutím. — „Že nemá srdce? Ne, tomu nevěřím! Spíše bych řekla, že ho má někdy příliš mnoho!“ — tak zněla vážná odpověď v lehkém tónu a ona žertovala dále s těmi galanty. Co se ve mně dělo, děje se v člověku jen jednou, srdce mé projaklo jediným razem ten led, ty vzdory, to tlení, v němž se bylo mrzutě zahrabalo, a kde je byla ona ze všech

lidí jediná nalezla, a od té chvíle náleží jen jí, bije jen pro ni. Proč je probudila, obtěžuje-li ji teď jeho klokotání, již bylo smrti uvyklo, již hnilo, neprosilo se o život. — Jací podivní tvorové jsou ty ženy, tak pronikavé jednak, tak zaslepené jinak! Srdce uhodla hned a byla se mi snad jen dvakrát do očí podívala, a o mé cti pochybovala a více než pul roku zná každý muj krok, každou mou myšlenku! Řekli jí: „Je mrzký," a ona opakovala: „Je mrzký!" — . Mám se podnes za velikého, že jsem se tenkráte nemstil, ani té pošetilé holce, která brala tvrdošíjně plamínek probouzející se smyslnosti za lásku, ani té mumii duševní v postavě devatenáctileté dívky, ani... někomu jinému. Ach, někdy se jí zas nedivím, vždyť se mám někdy sám za chlapa pramizerného. — Vyjdu z domu, nebe se mi pne tak svobodně nad hlavou, ty domy a kostely malostranské mají pro mne zvláštní dnes mluvu, vypravují mi romány, ponořím se v jejich báje, vidím v slavnou minulost národa svého, sním o blahé budoucnosti a přemítám, jaké ona asi zustaví pomníky žasnoucím vnukum, a fantasie má počíná jich stavbu — tu klesne muj pohled opodál, někdo na mne upírá zrak, a ten někdo je ševci mému na vlas podoben, nejen podoben, on je to sám. Já zdravil před okamžikem ducha času hrdým ruky stisknutím, před ševcem letí má čapka v prach. On na mne pánovitě kyne, plazím se k němu jako pes před bičem. „Jak pak to s námi stojí?" osloví mne a nesáhne ani na klobouk. „Tři měsíce jste mně již neplatil, mám vám jednou na veřejné ulici zout boty?" Dám mu, co mám v tobolce, ač nevím, čím oběd zaplatím, a kradu se zahanbeně dále. Ale již

[illegible] nejšpinavějšími uličkami, my-
[illegible]
[illegible]
se na mne, vidím v tom úsměvu ironii a vynadám mu,
[illegible]
jak jsem nesnesitelný. Někdy zase se snažím deprimu-
[illegible] každému drze
do tváře, a není-li tím spokojen, odkrývám mu do očí všecky špatné kousky, které kdy vyvedl, zdá se mi pak, že rostu, když někoho ponižuji a odhaluji-li světu a sobě, že je někdo ještě špatnější než já. Udělám si nového nepřítele, a ten se nesmíří nikdy a pracuje proti mně, kde muže. — To je jedna scéna, ale ta se opakuje někdy denně třikrát. — Ach, co to je, o tom nemá ta tušení, jíž blahobyt vyhoupal, a proto, řekne-li někdo: „Je mrzký,“ opakuje: „Je mrzký,“ až tomu sám já uvěřím. — A přece jsem tento strašlivý osud nezavinil, jest to dědictví po rodičích. Chléb, který jsem od dětinství jídal, nenáležel nikdy mně, náležel vždy hokyni, pekaři, a já se co hoch tomu nemálo divil, až jsem tomu přivykl, že mi lidé vyčítají, že žiji na útraty jejich. A muj otec pracoval přece až do poslední chvíle od rána bílého až do noci, a má matka nezahojila nikdy mozoly své, a já se učil dny a noci a dával hodiny — ještě teď, kdy jsem se stal lenochem, pracuji více než leckterý nade mne se povznášející! Říkají, že žiji na útraty jejich, a přec platím každou věc dvakrát, třikrát dráže než každý jiný, jak se mohu kdy vysekat? Oni sami to nechtí, jsemť cílem jejich spekulace, nahlas hořekují, že je okrádám, a vlastně mně ssají oni [illegible] z kostí. — Pak se tážou člověka, proč nepěje, a

smějí se, jakým je básníkem! Někdy, když tak večer kráčím okolo domu těch boháčů, hlavu plnou starostí, srdce plno hoře, tu se mi zdá, že bych byl zcela oprávněn hoditi jim červeného kohouta na střechu, a když je potkám ve dne na ulici, v tlusté tváři nadmutost a lakotství, a v každém posunku pohrdlivost, tu zase se domnívám, že by to byl dobrý skutek, kdybych jim dýku do toho tvrdého srdce vrazil! Jakým to je právem, že oni mají vše, a mně že nenáleží ani ten trochu vzduchu, neb i toho mne mohou zbaviti, je-li taková libost jejich! — Ale jsou zas chvíle, kdy se jim já vysmívám, kde jdu já hrdě kolem nich, pohrdlivě je měře. Přisámbuh, v těchto chvílích jsem rád, že jsem já psancem a oni pochopy, že jsem já tou uštvanou zvěří, a oni vrahy, nechtěl bych za světy jimi býti a rdím se, že nás učinila příroda bratry. — V těchto chvílích nejsem mrzký, v těchto chvílích mohla by mně i hvězda moje city mé záviděti. K vuli těmto citům Tě zapřísahám, neodvracuj se ode mne! Jsem Tebe hoden, cítím to, jsem hoden světlého pohledu Tvého, třeba mám méně než nic. — Tys probudila ve mně chuť k práci, budu pracovat, ku své nutnosti pracovat. Nemám skoro žádných potřeb. Vždyť bych chodil rozedrán, kdyby se jiní za mne nestyděli, vždyť bych ani do hospody nevkročil, kdyby to nebylo k vuli „věci" a pak — kdybych se nebál býti — sám. Dříve jsem se bál sebe a teď — se bojím jistých myšlenek. Jak jsem sám, tu mi maluje zrádkyně fantasie (neb ta neslíbila, že bude hodnou) hned malou mansardu, v níž není hnutí pro samé knihy. V té mansardě stojí u okna lenoška a u ní podnožka. V té lenošce spočívá kvetoucí postava,

kvetoucí ústa, kvetoucí oči; já klesnu na podnožku a hle, začínám také kvésti, pel z květu nade mnou zúrodnil můj mozek, moje srdce, les růží se z nich vyprýští — ale, ach, jsou nalomené, všecky zlomené, opršelé, uvadlé, jako naděje moje. — Nevaď se, vždyť jsem již zas hodným! Kdo může za malér?"

Řekni, sestro, mám, smím, mohu-li pak se vaditi?

Můj muž nařídil, a já se děkovala v jeho i v mém jméně a odpověděla na humoristický přípis*) zas humoristicky. O zrádné obálce jsem se ze zvláštní milosti nezmínila, bude to zároveň i trochu trest, neb nebude vědět, zdali jsem si jí povšimla, ačkoli mne naučil na takové věci pozornou býti.

Lačním po Tvém dopise. Pohled na Tvé písmo nebo do Tvých očí odlehčí vždy mému srdci, na němž leží někdy kámen trochu těžký, ale požehnána buďiž tato tíž, třeba mne do krve mačkala, jen ne více to šeredné prázdno. — Však mám sil dost, mohu tedy nésti a snášeti.

Po Tvých dětech se mi velmi stýská, jejich pohyblivost mi zobrazuje čilé proudění života, zde klidno, i děti jsou klidné a mlčenlivé, zde nastává, bohužel vláda smrti.

Marie**) mi píše pražské noviny, Farská***) přiloží někdy lístek. M. mi psal dopis na šesti stranách, Jindřich zasle každou chvíli francouzské psaní, Liduška píše z blízkých Klášteru atd., letos je tedy dosti kore-

---

*) Prof. Mužákovi psaný.
**) Sl. Marie N.
***) Choť litografa.

spondence milé a nemilé, a toť příčinou, že má novela*) jen málo pokračuje, teď mě ale již začíná těšit. Piš mnoho, velmi mnoho o sobě, prosím také o kritiku předeslaného dopisu. Ty ani nevíš, jaké mají Tvá slova u mne váhy.

Vždy Tvá

Johanna.

*K. Světlá Janu Nerudovi:***)*

Dnes jsem obdržela šťastně dopis Váš. Nikdo se nad tím nepozastavil, že jsem si přivlastnila dopis A. Wahlové. Těším se velmi, že není nebezpečí tak velké,***) jak jsem si byla myslila. O tom ostatním finančním promluvíme po mém návratu. Prozatím Vám ale musím říci, že si velmi pochlebujete, pravíte-li, že máte málo potřeb. Dle mého náhledu máte jich nesmírně mnoho. V tom hledáte jakousi spořivost, chodíte-li†) rozedraně a ošuměle? Toť věru ta nejmenší výloha za pořádný šat, a abychom aspoň čistě chodili, toť povinností naší k společnosti lidské. Mámť antipatii k lidem v oděvu nečistém

---

*) »Cikánka« nebo »Lesní panna«.

**) Odpověď na dva listy Nerudovy, z nichž první zaslán pod adressou zemřelé Anny Wahlové a druhý psán na obalu Havlíčkovy brožury. List první, v němž asi popisuje Neruda k přání Světlé svoje finanční poměry, tato pro svou sestru neopsala.

***) Patrně s tím vězením.

†) Někteří kritikové, přihlížejíce jen k slovům a nikoli ke smyslu, brali tento výrok doslovně a psali, že Neruda chodil ošuměle. Neruda sám píše: »Vždyť bych chodil«, a nikoli: »Chodím«. I Světlá tedy mínila: »Když byste chodil.« Dle výroků současníků dbal vždy Neruda svého zevnějšku.

u nepořádném. Mají (tak aspoň jsem shledala) vždy špinavých stránek do sebe. Myslím, že estetik, jemuž lokte z kabátu koukají, nezasluhuje, by si člověk jeho theorií mnoho všímal, jsouť vypůjčené, nejsou z něho vyšlé, jinak by začal zajisté sám u sebe a hleděl by sám dobrý dojem docíliti, a ne-li to, tak aspoň by neurážel osobnosti svou krasochutí. Ale i o tomto punktu si ponechávám apologii až do Prahy, a možno-li, ústně.

Prosím Vás, kdy konečně se vypíšete z té své „lásky"? Upozorňuji Vás znovu na to, že odložím každý dopis, v němž se toto choulostivé slovíčko nachází, stranou. Střádám si jen ony, v nichž mi popisujete*) svuj život, své plány, své utrpení. Pokračujte v nich, prosím Vás, vždyť Vás znám tak málo a co vím o Vás, to vím „inspirací básnickou".

Myslím, že mne dosti znáte, byste tuto prosbu nepovažoval za puderii a upejpavost a sám sobě neřekl: „Hle, jak jsou ženštiny marné, člověk jim mluví o lásce proto, že nemá právě jiného slova po ruce, a ony v tom hned buh ví co hledají." Je mi to ale vubec nemilo, maříte-li čas a místo tak daremným blouzněním. Což nemáte pro mou oddanost jiné odměny než horování? Věřte, zasluhuji více od Vás než tu Vaši „lásku". Což ohrožuji existenci a občanskou svou čest, dopisujíc si s Vámi po tajmu, trpíc výbuchy Vašeho vášnivého rozmaru, vyslýchajíc Vaše zpovědi? Tuším, že bych mohla krví zaplakati, a že by přec nikdo neuvěřil v čistotu mých snah, kdyby se spojení naše vyzradilo. Kdyby nebyly tak často Vaše slzy ruce moje kropily, kdybyste mi

*) Dopisů Nerudových bylo patrně velmi mnoho.

nebyl tak často řekl neomylným přízvukem pravdy, že je Vám mé přátelství duševní potřebou, vždyť bych si musila pomysliti, že Vám o nic jiného nejde než o zamilovanou pletku, a každé slovo Vaše by mě páliti musilo jako krvavá urážka.

Liduška mi psala, je ještě celá zlomena. Můžete si to kdy odpustiti, že jste jí tak mrzce použil za nástroj, byste se dostal ke mně? Že jste jí ve stu horoucích dopisu lhal a zase lhal? A že jste ji nemilosrdně odstrčil, když jste jí neměl více zapotřebí? Na štěstí se pružné její srdce dle mého zdání již zas někde jinde zakotvilo.

Jak stojíte konečně s Fišerovou? Vímť, že je ještě v Praze. Vy jste snad nezapomněl na náš kontrakt? Uslyším-li, že s touto ztracenou osobou žijete, pak se nehlaste ani k tomu, že jsem Vás kdy znala, řeknu, že jste člověk bez povahy. Zdali pak chodíte pravidelně k Anně?*)

Vida, teď jsem popsala celou stránku o Vašich milenkách a slyším dole hlas poslíka, musím končit, ač bych měla ještě leccos na srdci. Je to ale naposledy, co se s Vašimi láskami mudím, vždyť jsem Vám ještě ani slůvka o Vašich „dítkách" nepověděla. Mám je s sebou a čítám v nich pilně. Ty mne více zajímají než Vaše snadná vítězství. Řekněte mi, kdy nabude konečně rozum u Vás nadvlády nad vášněmi? Je věru nejsvrchovanější čas, třicítka již táhne.

*) Holinové.

[illegible]

V Praze, dne 28. [illegible]

Má drahá sestro!

[illegible] jsem opět, a to ještě více dojmuta než ondy. To jednoduché vypravování jeho neštěstí a to neštěstí samo zasluhuje ten nejútlejší soucit. Že ten muž zachoval takový cit pro čest v neblahém jeho osudu, toť velké úcty a obdivu hodno. Oh! já to vím, já to vím, kterak se muže cítit člověk stísněným, zničeným takový- [illegible] nářské duševní bouře, je-li člověk přesvědčen, že nezasluhoval takového osudu. Ano, ano, je to pravda, že býváme přísni k některým lidem, že jim dlouho neduvěřujeme, že žádáme velké zkoušky od nich, než je přijmeme v naši přízeň, a s jinými býváme hned za dobře a právě tito obyčejně toho méně zasluhují, než [illegible] že ona má největší právo k světu, jaký nyní je a že se jí mimovolně podrobujeme všichni více méně, vědomky a nevědomky. Tak si vyčítám, že jsem dlouho měla podezření, ba až do nedávna, jako by Tě chtěl mít … jen za blázna. Nabyla jsem nyní docela jiné mínění o tom, ačkoli to cítím, nevím sama, proč, jako bolestnou ránu ve vlastním srdci, že Lidunku tak ne- [illegible] proč to cítím tak.

a nesmím lhát; a pozoruju, že léta ránu zajizvějí, že se však proto v ní až do smrti cosi dotklivého ozývá, a lépe na to nemyslet...

Více však ještě než dopis onen Tebou opsaný dojmula mě zpráva, kterou mi podal dnes můj muž. Že je prý Tvůj přítel nyní neobyčejně solidní. Že se všichni tomu diví, nevědouce, čemu to přičítat. Že je v chování jeho cosi docela jiného, že ho musí mít člověk nyní rád. Podlipský několikráte to opakoval, pak mlčel jako sfynx a co si myslil, neuhodla jsem, že však něco měl na mysli, čím se nevytasil, poznala jsem dobře. My jsme byli hovořili, a řeč přišla na Hálka. Podlipský srovnával s ním druhého básníka naší doby a stavěl ho nad něj, a tak se hovor rozpředl až na tyto uvedené podrobnosti. Já sama nikdy nejmenuju jméno ani před mužem, ani před jinými. Zdá se mi, jako bych nesměla, jako bych vyzradila pánbůh ví co. Ty jsi opravdu milovaná, a já Ti přeju štěstí k tomu. Osud Ti podává s vavřínem nyní i věnec růžový, Ty jej nemůžeš odmítnout. Ty nesmíš zašlapat ty vábné květy jeho a musíš hrdinsky snášet bodání jeho trní. Ale co mluvím?! Nedbej na mne, ach, ženo drahá, nevyzývej mne, abych v srdci s Tebou mluvila, kdo ví, co bys musila uslyšet. Vždyť se chvěju o Tebe, o Tvé drahé štěstí, ach, chvěju se tak, jako před myšlénkou, že by mohl Garibaldi (ať by to byl italský nebo český) Čechy osvobodit. Bojím se o to, co by se musilo zbořit a plesám nad tím, co by nového a krásného a blahého povstalo. Upomínáš mne, abych Ti též o sobě psala, to by byly krásné lamentace. Chůva mi neumí a zlobí mne, a kuchařice se pobelhal jest — tu to máš

všecko. K tomu je Milinka k zoubkům nevrlá, v noci nespí, ve dne nespí, pořád chce jen, aby ji někdo vodil, a skoro já nejméně to mám být, a Proška zníš v jeho silné lásce ke mně. Předevčírem jsem celé do poledne plakala, protože jsem už to nemohla vydržet. Nyní už je to trochu lepší zase. Prošínek pokračuje velmi. Nemuže vystát u mne nevlídný obličej a volává: „Mama, faldy pryč!“ A já se musím sehnout, aby mi uhladil čelo. Milka, malá opička, musí to hned po něm také dělat a notně mne při tom škrábne. Ona se vyvinuje roztomile. To bude ta naše ružinka v rodině, ona nás všecky bude obveselovat. Jakmile spatří tátu, hned na něj buď prskne nebo vyplázne jazýček. Dělá, jak tikají hodiny, posílá pa a stojí sama, někdy i trošku na nohou samostatně.

Povídám Proškovi pilně o všech možných předmětech a světě, a výskala bych radostí, vidím-li, že mne to předrahé dítě pochopuje. Nikdo by nevěřil, kterak on se mnou sdílí radost i žalost, jak rozumí všemu, co je krásné a jak je dobrým. Milinka bude jemu celá podobna a bude se s ním mít velmi ráda. Prošínek začíná už drobet počítat. Dnes se ho někdo ptal, kdy bude chodit do školy. „V deset hodin,“ odpověděl docela moudře. „Drožka má čtyry kola, trakař má jedno kolo, a já mám dvě nohy,“ řekl jednou.

Můj muž mne nosí na rukou, a já mám doma ráj. Jsem šťastna, a budu ještě šťastnější, uvidíš. Ráda bych to zasloužila. Vykoupeno je to štěstí slzami, žalem, ba i penězi.*) Snad bude hltavý osud spokojen. Číst ani

*) Dr Podlipský jsa ještě svoboden ve své šlechetnosti ručíval prý za jiné, byl pak nucen za ně platit, čímž sám se při-

teď nemohu. Nosím Schopenhauera ve velké tašce na všecky procházky a zas ho nesu domu, přečetši vždy asi dvě stránky. Vždyť ani na procházce nezustane Milinka u té nynější chůvy.

A Tvá novella? Piš mi přece o ní, ale do podrobna; nevíš, že jsi mi to slíbila?

Dnes večer jsme byli na ostrově. Ach, to bylo krásně! Miluju vášnivě podzimní večery. Byli jsme všichni tak veselí, Podlipský tak zábavný a Prošínek tak čiperný, že si to dlouho budu pamatovat.

Verunky je mi líto. Ta dobrá matka, kterak se rozloučí se svými ubohými dětmi? Mne pojímá hruza při pomyšlení na takové loučení. Víš-li pak, že Mikovec umírá. Jakou má nemoc, žádný neví, on se nikdy nechtěl dát prohledat. Nemohu ani pomyslit na tu ubohou starou Mikovcovou.

Ty slavnosti po celých Čechách naplňujou mne nadšením. Na zdar, na zdar, na zdar! Piš mi brzo, ale dlouhý dopis! Obětuj mi trochu času! Vždyť jsi Ty má jediná, milá, drahá přítelkyně, sestra a posestrima.

Žofie.

K. Světlá Sofii Podlipské:

Na Světlé, dne 28. srpna 1862.

Sladká sestro!

Právě mně odeslali rodiče dopis, v němž vylíčuji poněkud Tvé strasti se služkami. — Dala bych si s chutí

vedl do značných dluhů. Z toho povstalo mnoho zoufalých hodin pro Podlipskou, jak pozdější její dopis svědčí.

[illegible] ty pohlavky, že jsem Ti do toho převratu ještě zmatku přidala předešlým psaním svým. Prosím Tě, ani na ty mé pletky nemysli, ty se urovnají samy sebou. Buďto se vsákne ten celý román do písku, anebo mně přibude upřímného přítele, nemůže býti, jak vidíš, pří[illegible] alternativy.

Co se týče mého románu, mého duševního rozpoložení, to nebylo nikdy tak klidné. Nemám, věř, žádných bojuv, desítiletá resignace mne v tomto ohledu [illegible] otupěla, [illegible] jsem měla touhy a přání pro sebe.

Jsemť úplně k Tobě upřímná, vytýkala bych si zdrženlivost proti Tobě věru za hřích, a protož se Ti také vyznám, co jedině mě bolí a raní: jest to můj poměr k manželu. Bere-li mne za ruku, promluví-li laskavěji ke mně, tu sebou trhnu, nepříjemně dojata, a v tomto citu vězí ta nemravnost, neb lépe řečeno, nepřirozenost v okolnostech mých, jižto si tak trpce vyčítám. Tento cit jedině by mne štval z mého nynějšího domova a nikoli má vášeň k jinému muži. Pravila jsem Ti již jednou, že v žádný závazek nevejdu, třeba ze žádné jiné příčiny ne než z pýchy, nezavážu nikomu svět. Ale zapověděla jsem si u M. již tolik a tolik, mohu tedy ještě to zapověděti, co bratru vlídně vstříc nesu: políbení a ruky stisknutí? Tento člověk si dal, má drahá, že si mne vzal, nechtěla bych býti na jeho místě.

Kdyby nepanovaly tak hloupé předsudky, pak by se nechala věc klidně a blaze urovnati. Řekla bych muži zcela jednoduše: „Hle, ten tam mne zajímá, a [illegible] On má talent, jímž nenakládá svědomitě,

ty sám to pravíš, já mám nad ním trochu moci, dovol, bych jí použila, a nech jej týhodně na hodinu ke mně přicházeti.“ Kdyby směla jistá osoba volně co přítel oprávněný k nám choditi, ztratil by ten poměr deset procent nebezpečí, neb toto tajení a tatlání rozpaluje mysl jen poněkud dojímavou, že vidí půvabu a vnad tam, kde skutečně žádných nestává.

Co se týče mé osoby, ta zůstane má, jedině má, kdybych sebe blíže k tomu neb onomu přistoupila. Třeba byly okamžiky, kdy bych z ní byla chtěla udělati hráz mezi jistými travičkami a osobou, o jejížto jsem se bála duši, nikdy jsem přece opravdu na to nepomyslila.*) — Řekni sama, na jaké zoufalé prostředky nepřipadne matka, vidí-li dítě své nad propastí? Nesáhá-li pak ku všemu nepřemýšlejíc teprv dlouho, zdali je nástroj pomocný břitký, bolavý, zdali ji neporaní nebo dokonce neusmrtí? Kdo neví, co to rozervanost, ten nepochopí mé účastenství k němu, ten mne bude snad vinit z lehkomyslnosti a nepředloženosti, neb co pravda, to pravda, stokrát jsem mohla tento poměr roztrhnouti a nikdy jsem toho neučinila. Vímť, čím Ty jsi mně byla v oněch strašlivých okamžicích duševního utrpení, kde bych se byla tak ráda demoralisovala, jen abych zapomněla, že žiju. Jen když jsi mne vyslechla, bylo mně již lehčeji a každé slovo Tvoje pravým balsámem. — Neměla jsem to svědomí ohraditi se tou čínskou zdí sobecké ctnosti, ježto se ženskou důstojností jmenuje. Toť as posud jediné mé provinění.

*) Tím méně tedy pomýšlela Světlá na to, aby šla s Nerudou do ciziny jako žena, jak některé časopisy bájily.

Udržuji Tě v proudu mé korespondence. Několik dní jsme marně čekali na Hlas. Najednou přišlo několik čísel s pokornou omluvou. Stal se nějaký, zcela nevinný omyl. Obálka*) byla pro mne, uhodila jsem to okamžitě, také jsem se neklamala.

„Hřešno [illegible] a nevím, jak se mi asi povede, ale tenkráte jsem nemohl jinak, musel a musel jsem psát. Hloupý M... psal Lid., že jsi churavěla, když byl u Vás. Bolela mě skutečně hlava! a celou mě splašil. — Prosím, nestonej, sic stůnu také. Tato neočekávaná zpráva mne až duši omrazila, prosím, nestonej! — Je mi, jako bych již již vjížděl v krásný, tichý, blahý, přístav, Tys mým kormidelníkem, nese-[illegible] rád se nechám Tebou vést, Tebou k míru odchovat. Nebudu, ach, nebudu více reptat, více bouřit, lev se proměnil v beránka při myšlénce... ne nevyřknu jí, je příliš hrozná.

Jest to sice divné, volí-li muž kormidelníka ženského, jsou však doby v lidském životě, kdy člověk založí ruce a nechá loďku klidně plynout, nechť již v přístav nebo niagarským pádem dolů. Šťasten pak, komu zasvitne hvězda mračny bouřlivými, třikrát šťasten, kdo se ujme. — Nestonej mně!

Co Tebe znám, ženo, pochopuji katolické náboženství, pochopuji zpověď — mně je nevolno, dusno, nemohu-li Ti své srdce k nohám položiti, bys je sou-

*) Že psal Neruda opět na obálce, není s podivením. Jeho časté listy adressované stále mrtvé Anně Wahlové, byly by u domácích lidí jistě vzbudily pozornost. Uchýlil se tedy opět k prvému způsobu.

díla. Zpovídat se Ti [illegible] bedlivě své svědomí, bych jediného hříchu [illegible], a věřím nevývratně, že [illegible] vede přímo do pekla — Tvé nemilosti. — Buď mi vždy laskavou soudkyní, abys i Ty milosti došla, neb i Tebe tíží hříchy, jen že Ty se k nim v zatvrzelé pýše neznáš. Ale všecky Ti budou odpuštěny, dovolíš-li mi jednou Tvou ruku políbit, totiž [illegible] nebo [illegible]. [illegible] co si někdy myslívám? Že jsem lepší než Ty! Já bych nemohl nikoho tak trápit, jako Ty mě trápívalas, a kdyby to byl vrah, zloděj, loupežník. Snad Ti křivdím, ale někdy se mně zdálo, jako bys mne měla ještě za něco horšího, nebudu Ti to vyčítat, německé přísloví praví: „Für was du dich gelten lässt, das giltst du," a já jsem si hrál s passí na padoucha. Bláhový, chtěl jsem, by lidé zlato v hlíně skryté sami poznali — a oni nevidí ani, co jim na očích leží, krátkozrací! Také jsem se z toho samého pramene dozvěděl, že si dopisuješ opět s Lidunkou. Nepiš jí nic o mně, prosím! Nepočínej znovu tuto krutou hru, nevnucuj mi lásku, s níž nevím, co si počíti. Tys mi krutě vyčítala, co jsi mně k vůli vytrpěla, ale — kdo z toho vinen? Kolikrát jsem Ti řekl, že nalézám v příjemném tomto zjevu zalíbení, že ji ale nemiluji, a Tys jí líčila mou vášeň těmi nejohnivějšími barvami, a ona pak činila na mne požadavky dle slov Tvých. [illegible] jen její nezkušenost v tom viděla více, a Tys ji v tom potvrdila. Počal-li jsem pak o roztržce, tu plakala a horekovala, a já se jí [illegible] i Tebe

[illegible] jež si obě přály. — [illegible] jsi mne na [illegible] [illegible] abys viděla, že [illegible] jsem ještě takovým Tvým otrokem, bych i milovati musil tam, kde Ty nejdiš. — Ale není Ti více třeba takových piklu — jedno pohleď, a já se odstraním, [illegible], nebudu Tě pronásledovati, nebudu Tobě [illegible] a se opíjeti, má vášeň k Tobě se vytříbila, proměnila se v lásku, v [illegible], čistou lásku, a ta [illegible] více nesnese. Tato láska učinila ze mne to, čím jsi Ty, jsme si teď rovni. Já Ti ji více nabízeti nebudu, ale já si jí také zakázati nedám. Když jsi ji nepřijala, tedy zůstane ležet v srdci mém jako perla v lastuře a v tichých, blahých hodinách se k ní potopím a potěším se s ní. Ona je mým pokladem jediným a jedinou pýchou mou. Kdybys nebyla pro mne nic jiného udělala, než že jsi ji ve mně vzbudila, zasluhovala bys za to, bych se Ti věčně klaněl. Byl jsem jí na muže pasován a já Tě naučím mě za muže považovati a mne za muže ctíti. Kdybys se byla chtěla mně darovati, byl bych myslil, že se nebe ke mně sklonilo, ale když chci Tebe mnou [illegible], pak je to také štěstí pro Tebe, s kterým se každá žena nesetká. Ve mně žije duch, já mám srdce, jsemť člověkem, kolik's jich viděla, co kráčíš životem?

Ach, jen nedělej, jako bys, kdo ví, jak pevně na [illegible] a nikdy podpory nepotřebovala, jen nedělej, jako by se Ti nebylo nikdy po duši spřízněné zastesklo, jako bys Ty jediná necítila, jako my všichni. Vyzpytoval jsem v Tvých očích leccos, o čem Ty ani

nevíš, a četl jsem v nich vzdor veselosti Tvé tajné utrpení, tesknotu, „l' ennui du monde". Však by se Ti bylo také ulevilo, mluv si, co mluv, kdybys se byla mohla na mých prsou vyplakati, o mé srdce opříti, kdybys mně byla mohla pošeptati, co Tě kdy hnětlo, ale Tys nechtěla, nu, buď si, jak chceš, stará panno! Ano, starou pannou jsi v každém ohledu, nemůžeš se ani tělesně, ani duševně vzdát. Bože, ženo, co by mohlo z Tebe býti, kdybys neměla tuto falešnou, urputnou stydlivost, co by se nezrodilo v duchu Tvém, kdybys jinému dopřála, by jej zúrodnil. Věř, v tomto okamžiku nemám vedlejší myšlenky a pravím Ti zcela vážně, že zůstaneš při všem svém velkém talentu přec jen jednostrannou, protože jsi výhradně ženskou, a mužským živlem na sebe působiti nedáš. — Tvé mužské povahy nerozehřejí nikoho, ty máš jen panáky nebo blouznivce, protože jsi žádného muže nikdy do své bytosti nepojala a mu nedopřála, by tě pronikl. — Mámť snad tu samou chybu jako ty, nikdy na mne nepůsobila ženština, proto jsem zůstal příkrý nezáživný, neharmonický, a unděně nebo s citem nepříjemným mne každý odložil.

Snad se mi podaří lépe, až si teď duši a život upravím a po druhé na tom poli se objevím, z něhož jsem nikoli poražen, ale z pýchy ustoupil.*) Snad vyziskám

*) 23. ledna r. 1858 píše Neruda Anně Holinové: »Tak veliká bývala má samostatnost, že kdyby i síly zlomené postačovaly, byl bych se přece styděl dráhu, na níž jsem hned poprvé ku cíli nedošel, ještě jednou nastoupit. Takovým lidem je ovšem líp, když pomalu následky chyb svých ucítí, když chřadnou a vadnou a zároveň doklepávají s poslední kapkou, s mlhavým zbytkem bývalé své síly.«

svým náhledům a zásadám teď lepší platnosti, kdy mou hrst pozdravil tvůj sladký dech — snad bude má láska i Tobě lepší harmonicí mezi mnou a obecenstvem.

Přítelkyně, sto chyb máš v očích mých, že mi nechceš nic více býti — ale, vzpomenu-li si na Tebe, [illegible] jak horlivě něco vykládáš, jak zajiskříš při tom Svýma bystrýma očima, jak je dokořán otevřeš, pronese-li nějaký paradoxon, jak se jima usměješ a se mnou se řádně vyvadíš, tu bych Tě, po sprostu řečeno, snědl. Nemysli si, že vidím vždy v Tobě bohyni, Ty se mně někdy zdáš patnáctiletou holčinou, a já si přicházívám tak starý a zkušený proti Tobě. — Tys přece jen, jak se říká: unendlich liebenswürdig!“

Končím, prosíc Tě opět o Tvuj úsudek, psala bych více, kdybych nemusila dopis na poštu dopravit.

Líbej mi děti!

Tvá Světlá.

K Světlé J. Nerudovi:)*

Bez data.

Já že stuňu? Cítíte z dopisu mého opět dech choroby? Mně se zdá, Vy mě máte vždy za chorobnou, vyvadím-li se trochu s Vámi, a zdraví mé závisí od mé shovívavosti.

Velmi mě zamrzelo, že se mne tážete, kdo Vás spojil s Fišerovou, že s ní nemáte poměru bližšího. K čemu tyto výmluvy? A nemáte-li skutečně, tedy proč děláte

*) Opět odpověď na dva, snad i více listů Nerudových, jež se nezachovaly.

jejího kavalíra? Oceňuji zajisté přímost, s níž se veřejně k ní hlásíte, neb nic se mi tak neprotivuje, jako tito pokrytci s dvojí ctí: jednou veřejnou pro lidi, jednou soukromou pro své tajné spády, a tato vlastnost mne smiřuje u Vás s mnohými jinými, ale musím se ve Vašem prospěchu každému spojení Vašemu s osobou touto opříti, a kdyby toto spojení bylo sebe nevinnější.

Toť přece jistou věcí, že prodává svou lásku, třeba ne Vám, tedy jiným, a takové osoby musí míti demoralisující vliv. Ona žije od vášní, musí je tedy vzbuzovat, musí jim umět lichotit a je stále podněcovat, by s nimi nezhynul i výdělek její. — K tomuto cíli musí nevyhnutelně v každém, koho se zmocní, udusit cit pro vyšší zájmy, chuť k práci, k činnosti, k tomu, co ctností jmenujeme. Ona nepřipraví své ctitele jen o peníze, ale co je stokrát hůře, o čas a o svěžest a jasnost duševní, ona je musí o to připraviti, by se opět a opět k ní vrátili.

Nechci Vám dělat žádného kázání, chci Vás jen upozorniti, že i nechtíc, zcela mimovolně, vzdor vřelému citu svému k Vám, přec jen Vaši zkázu zamýšlí a Vás zkazí, nevzdáte-li se jí.

Nahlédla jsem hluboko v zatemnělou, rozervanou duši Vaši, a cokoli jste také učinil a na sobě zhřešil, omlouvám Vás. Vy nevěříte v nic, Vy nedoufáte v nic, Vy nic nemilujete. Vy jste ztratil dílem nešťastnými poměry, dílem zkácením nejdražších nadějí, dílem vlastní vinou radost sám ze sebe, a následovně na světě duševní Váš stav se stal nesnesitelným, a Vy se chcete ohlušiti. Pochopuji Vás, neb i já jsem cítila jako Vy,

když se rozplynula illuse po illusi a když veškerou naději mou, dítě mé, neuprositelná země pohltila. Pronikla jsem tehdáz duší zděšenou tajemství života a smrti a konečně jsem nahlédla, že není boha nad námi, který nás každou noc přikrývá hvězdnatým pláštěm svým a jehožto srdce se bolestně svírá při utrpení, které nám k blahu našemu ukládá, že není duše v nás, ježto se co motýl bělostný nadšeně k ethéru vznáší, a opustivši tělesnou schránku naši, opojeně od hvězdy k hvězdě putujíc, se zdokonaluje pro ráj, kde se se vším shledáme, co jsme kdy milovali a ztratili...

Byla jsem více než dvacítiletá, když se mně tato pravda zjevila, byla jsem rozumná, vážná, vzdělaná, ale toto poznání, tato náhlá roztržka se vším, co mi bylo až posud tak svaté a drahé, zatřásla tak mocně mou celou bytostí, že jsem se domnívala, že, neztratím-li rozum, ztratím samu sebe.

Kam jsem obrátila zrak svůj, tam se šklebilo na mne ze sta prázdných důlků to strašlivé nic, z něhož jsme pošli a do něhož se vracíme, žádné budoucnosti, žádné věčnosti, žádné naděje, tedy ni na žemi, ni na nebesích, všecko lež, všecko klam, všecko, všecko mam, i ta naše ctnost! Mohla jsem, ztrativši ráj, najíti podporu a náhradu v zákonech mravních a v jich plnění, když ten nejvznešenější, nejobdivovanější se mi nezdál ničím jiným než nejpohodlnějším pouzdrem sobectví našeho? Jaká to velikost ve větě: „Nečiň zla, by i tobě zlo činěno nebylo.“ To byla tedy esence vší ethiky, jediný cíl myslící, cítící naší bytosti?*)

---

*) Co bylo později Světlé útěchou v chorobě, viz článek: Co úkolem básníka.«

Kdybych byla mužem bývala, v té strašné, zoufalé době bych se byla stala, čím jste Vy, byla bych hejřila jako Vy, a ve víně, a v náruči hezké holky zapomenutí hledala pro nekonečnou, neukojitelnou bolest v prsou mých, byla bych se ohlušila a nejspíš tam dospěla, kam dospěl Lenau, geniální Grabbe, Schubart a sto a sto nešťastných duší před a po nich a za nimi; ale já byla ženštinou, rodinou sama před sebou chráněnou, a osud slitovav se nad utrpením mým, nad tím balvanem hrůzy, útlá prsa ženy tížícím, seslal mi anděla útěchy. Byla to sestra má, kterážto, plna svaté soustrasti, položila ruku na rány mé, volajíc: „Činnost, činnost!“ A činnost mně navrátila radost, naději a víru v jiné i v sebe, uzdravivši mne!

Toť ta páska, která mě tak neodolatelně k Vám víže, tato stejnost utrpení a osudu našeho — mně zemřelo drahé dítě krve mé, a já zoufala Vám usmrtili dítě ducha a srdce,* a Vy se stydíte zaplakati nad mohylou Vašich nadějí a snah, aby se Vám lidé nevysmáli, a tropíte a dovádíte, aby se nevšiml svět, jak jste se stal chudým a nebohým zavržením jeho.** Ale

---

*) »Oficialní představitelé příkře Nerudu odsoudili. Mikovec, první redaktor »Hřbitovního kvítí«, prý objednával si kritiku posměvačně: »Strhejte ho — vždyť je to hotový blb.« Palacký nevěří v kvalitu knihy: »Vždyť to není básník, ale tancmistr.« Barrand, Nerudův osobní dobrodinec, jemuž hoch sbírával kameny, přijímá básně s pokynem: »Věnujte se přísné vědě.« (Dr. Albert Pražák: Literatura česká 19. stol. str. 312.)

**) V této krušné době domácího učitelství (r. 1858) Neruda chtěl se společensky pozdvihnout »Hřbitovním kvítím«. Jak pochodil mravně, viděli jsme: »byl posouzen a odsouzen . . .«

já chci osudu splatiti dluh můj. Mne spasila sestra, a já spasím Vás, mnou se naučíte věřit v sebe a doufat v život. K čemu mne nazývají Světlou, kdybych s to nebyla osvítiti tmu v srdcích lidských? Jako ona volala neúnavně: „Činnost, činnost!“ — tak i já volat budu: „Činnost“! — já musím vzkřísit duši Vaši, vždyť cítím, v sobě proudění sta životů!“

Vzhůru, vzhůru! pravím, cesta naše daleká, ideál tak vzdálený věku našemu — ale spějme s chutí, s láskou, klopýtajíce, padajíce, snad spatří několik vyvolenců přece zářící jeho tvář. Vzchopte se, příteli, bratře drahý, neukazujte mi, že Vás pokrývá bláto, hle, ruce moje dosti čisté, by smyly každou vinu s Vás a každou zahojily ránu — ach, nekřičte: „Není ideálu, není,“ dokud Vám ještě bahno chtíčů Vašich oči zalepuje — já se nespustím více ruky Vaší, Vy musíte za mnou — chtějte, prosím Vás, chtějte! Prvním krokem na nové dráze buďiž, že se vzdáte nízkého poměru. Přestaňte, ach, přestaňte ve své samovraždě. Co člověk pro člověka jest s to učiniti, to chci učiniti pro Vás. Zůstanete-li v mrzkých poutech vášně, oslyše mne, pak mně zasadíte ránu velkou, nesmírnou. I já přestanu věřit, zklamu-li se ve Vás! Chtějte žíti pro sebe a jiné!

»To vše, co prožil, znamenalo vnitřní těžkou a skličující krisi. Hrdá jeho povaha byla krutě zraněna a ponížena. Smutek se sestupňoval, skepse k sobě a k životu vzrostla. Stará generace básníka podceňla a mladá rozuměla málo. Neruda nehledal viny v nich obou, ale v sobě: ztratil sebedůvěru a životně se zapotácel.« píše Dr. Albert Pražák, Literatura česká 19. stol. str. 314.

K. Světlá Sofii Podlipské:

Na Světlé, 4. září 1862.

Drahá sestro!

Ty ani nevíš, čím mně Tvoje dopisy jsou, očekávám je s hotovou dychtivostí a vždy doufám, že snad přijde některý z nich dříve, než právě v sobotu. Vidíš, takovým je člověk sobcem, při Tvé velké práci a Tvých nesmírných starostech máš mně ještě, kdo ví jak často psáti, a já se zmohu sotva na jeden dopis týhodně. Nepovažuj mé dlouhé přestávky za lhostejnost, nikdy snad jsem tak často na Tebe nemyslila jako teď. Mám s Tebou v duchu ty nejdelší rozhovory a beru s Tebou ty nejdůležitější porady, ale když Ti chci psáti, tu odložím péro vždy mrzutě; co Ti psáti, co by Tě těšilo, upokojilo, dobrými nadějemi naplnilo? Mám líčit zdejší svůj život? Ten znáš skoro nazpaměť. Mám Ti psáti o mém vnitřním životě? To Ti podám věru obraz nepříliš utěšený, a Ty máš neladu sama dost a dost... nediv se tedy, že mi klesá péro z ruky. Za to Ti snad budu dosti a dosti vypravovat, doufám, že se tyto rozvlněné a rozbouřené živly přece konečně jednou usadí a že nabydu jasný náhled o tom všem, co se dělo. Kdo jiný mi pak tak porozumí, jako Ty? Ty víš, jak bývám nesnesitelná, dokud nemám novelu neb román načrtnutý, v tom samém rozmaru jsem teď, na štěstí si mne nikdo nevšímá, nakrmí mne, provedou mne a dále se o mne neohlédnou — jak jsem každému za to povděčna, chová-li se netečně ke mně!

Několikrát jsem byla u muziky, tu jsem zalezla na [illegible]*) mezi žebráky, děti a báby a dívala jsem se na to pestré hemžení. Tu vznikly v mé hlavě nejedny obrysy obrazů prostinkých, a já jsem je pokřtila „Obrázky z muziky“.**) Budu-li asi v dobré mysli, pak se do nich pustím a vypracuju je. S mou slavnou novelou jsem na 13. archu, bude jich v celku asi šestnáct. Nebudu mít [illegible] na ní měnit, ale vypracuji leckterou scénu živěji. Prozatím se na to těším, co Ty o ní řekneš. Ty poznáš, třeba nebyla ještě v úplném rouše, čím má být a zač, a řekneš mi hned, zdali je [illegible] do ní nebo ne, nebo zdali aspoň z ní bude moci něco být, vynaložím-li na ni větší píli.

Že mne Tvá zpráva o poněkud změněném chování N.***) velmi potěšila, o tom jsi bez mého Tě toho ubezpečování snad přesvědčena. Zdali tuto duši člověčenstvu navrátím, pak jsem vyvedla vskutku něco tak těžkého, že se budu sama sobě věčně diviti. Nikdo nemá pojmu, kde tento muž již byl, neb nikdo snad nenahlédl do jeho nitra tak hluboko jako já, nikdo si nevzal tu práci. Nejlepší toho důkaz, že ho nedovedla ani láska takového anděla, jakým je Liduška, poněkud osvěžiti, on byl krásou a láskou přesycen, musilo přijíti jiné lékadlo, a po naší první delší rozmluvě poznala jsem, že bych já jím mohla býti. Co krásnější a chutnější: třešně nebo ústřice? A přece sáhne gourmand po ústřici a odstrčí pro ni sladké ono ovoce. Na tom

*) Část kachlových kamen
**) Pod názvem tím nevyšlo ničeho.
***) Nerudově.

jediné se zakládala na důvěra v jeho cit, již jsem častěji před Tebou i v době největších klepů a zmatků projevila. Věděla jsem, zdali ho ještě žena vábí, tedy že jej vábím já. — Mně se ale nejednalo o tento cit, já práhla, jak jej napravit, zušlechtit a přece sobě při tom nic nezadat. Mně to nedalo odvrátit se co vzor ctnosti od něho a přenechat ho osudu, on by si byl málo z toho dělal, propadával se s pravou pasií v bláto a nechával v orgiích divokých s pravou pochoutkou ducha, zdraví a čest. Jak často mi řekl dosti suše: „Nechceš-li, nech tak, já se tě neprosím." A já nechala tak, ale jak mi pak bylo, když jsem se s ním sešla a na jeho tváři stopy spáchaných výstředností spatřila a v oku tu dohořívající jiskru krásného, mohutného ducha, který mě vzdor úsměšku a pitvorné lhostejnosti pána svého zoufale o pomoc žádal? Zvláštní inspiraci nalezla jsem pak obyčejně lehký žert, hlubokou pravdu skrývající, v taji slzu v sobě chovající, na který nenalezla jeho vybroušená obratnost odpovědi vhodné, on viděl a cítil, že prohrává, že ztrácí, a třeba mu na tom nezáleželo zdáti se mravným, nechtěl se přece dáti na poli důvtipu a ducha za žádnou cenu poraziti, musil přemýšleti, jak by dále se mnou zápasil, a v zápasu mu bylo vyvinouti činnost, musil chtěj, nechtěj aspoň na několik okamžiků svou lenost setřásti, někdy na celý večer, někdy na mnoho dní, nebo třásl se vztekem, rozešli-li jsme se a měla-li jsem na vrchu, hleděl se mně stůj co stůj přiblížiti, krátce, podrobila jsem jej bez jeho vědomí duševnímu procesu. Tak, jako vyhledává koketa všecky prostředky tělesné krásy, aby poutala, tak jsem já ze svého ducha čerpala všecky pa-

vaby, jež v sobě skrývval, a zapřella jsem vzdorného zoufalce v kouzelnou jich síť nadaamo se bránil, nadarmo chtěl pak prchnout nadarmo se zlobil, že ho jeho zábavy více netěší, že mu jeho milenky více zadost nečiní, že mu probouzející se chuť k životu více pohodlně umírati nedá já ho více nepustila, a přec jsem jej ustavičně odháněla, přec se nemohl ani jediným dukazem mé přízně chlubit, přec si ani netroufal mi říci, že mne zajímá — on mně stokrát řekl, že mne více nenávidí, než mne miluje, a já mu srdečně ráda věřila, nebo působila jsem v něm tělesnou i duševní změnu, jíž se nesmírně nerad podroboval.*) On věděl, že hnije a chtěl hnít, a kdyby byl nemusil pracovat, by mohl žít, nebyl by zajisté péro do ruky vzal, tak se mu hnusil svět a život fysický a intelektuální, on žil jen smysly. — Vím, že stokrát proklínal okamžik, kdy se mně přiblížil, kde jsem v něm probudila mimo vášně opět cit pro čest, chuť k práci člověka — ale doufám, že to více nečiní. Jen několik měsíců ještě kdyby se mně podařilo jej takto upoutati, až by zvykl spořádanějšímu životu, až by své poměry trochu napravil, až by jej zas těšila práce a život sám o sobě, pak bych vyslovila to slovo „loučení“ ne s lehkým, ale uspokojeným srdcem. — Ne, sestro, já ten růžový věnec, který mi láska podává, nezdvihnu, Ty víš, růže mně nikdy neslušely, nikdy jsem jich nenosila, neozdobím se jimi ani teď, kdy jsem si jich snad poněkud zasloužila onť nebude chtít zusta' přítelem, v každém jeho slibu poslušnosti skrývá se zrno tajné

*) O tom dukaz v dopise sl. Holinové.

naděje a za milence jej nepřijmu. On tomu nevěří, neb nahlíží, mnoholi skutečného citu k tomu náleželo vše to přetrpěti a s ním prodělati, co jsem přetrpěla a s ním prodělala já; ale mýlí se, přisámbůh, mýlí se, zustanu „starou pannou", třeba se mně žádný mužský karakter nikdy nepodařil. — Jak pravím, jediné chovám vroucí přání, aby z té dráhy pak ze vzdoru nesešel, na nižto jsem ho tak prudně vyšinula, to by byla velká a bolestná pro mne rána, jedna z nejbolestnějších, která by mé srdce rozrýti mohla.

Nesmím opomenouti Ti sděliti, že se Liduška podle všeho aspoň poněkud potěšila. Dok. M. mi psal, že je jí tak okouzlen, že si vymohl vysvědčení choroby, by o čtrnáct dní déle doma zustati mohl. Navštěvuje ji denně, koná s ní výlety, krátce, je s ní v třetím nebi, a vypravoval by mně prý, kdo ví co, kdyby se mohl na mou mlčenlivost spolehnouti. Nemyslím, že si jej zamilovala, ale jsem přesvědčena, že zas neví, jak se chovat a že jej nechá přicházet a jako vyvoleného milence si počínat ze slabosti, jak to již jednou učinila. — Jediný důkaz, že není snad její srdce tak úplně lhostejné, bych nalézala v tom, že mně, ač mě velmi o mou adresu žádala, přec nepíše, neví, nejspíše, chudák, jak do toho. Dok. je plný ducha a krásného vzdělání a úkladný, ten ji lapne jako pravý právník za první vlídné slovo, a ona nebude moci se mu vyšinout, bude-li totiž on chtít. Kdyby neměla tato celá pletka jiného prospěchu, tedy pozná Liduška aspoň, že ještě v lidském mínění tak úplně ztracena není, jak by tomu byla Mourková tak ráda chtěla, neb Dok. věděl o jejím dřívějším poměru, a ona mu teď, jak on mi píše, všecky

pohodlnosti sedlá. On vyláká z toho dítěte, co bude chtít, je obratný, jak pravím, jako had. — O Lidušce platí výrok Voltairův: „Qui n'a pas la raisson de son âge en a tout le malheur".*)

Že Tě s těmi slzkami pořád potkává, to mne tak dojímá, že ani na to myslit nemohu, je to skutečné neštěstí. Jen když jsi aspoň jinak spokojena. Mužáčkovi se zde velmi dobře daří, uzdravil se skutečně zázračně, jsem zvědava, co mu řeknete Vy. Švakrové se také trochu lépe daří, snad se přece ještě nějaký rok udrží.**) Na venek by měl Schopenhauer přijít, by poznal, čím je ženština a jakou důležitost má v rodině a v celém společenském životě, zde by poznal, co je v ní a čím je. On však čerpal své zkušenosti o celém pohlaví v oněch blasírovaných kruzích poněžní aristokracie, kde kvete ženština vskutku jako tropická bylina ze skleníku sem přesazená. Jest očím potěchou, ale také nic více.

Přijedeme k dvacátému zajisté, který den vyjedeme, ještě určit nemohu, ustanovím jej snad v příštím svém dopise. Jedu nerada, velmi nerada odsud, jako by mne do Prahy za vlasy tahal. Věř, kdyby Tebe nebylo, pak bych sama pospíšila, by na mne seslal nějakou hlavnici nebo cosi takového, ale k vuli Tobě a dětem Tvým má život můj ještě duležitosti pro mne. Proto si ale nemysli, že jsem snad nějaká smutná, bůh chraň, Josef mi říká denně, kdyby měla jeho žena ten humor, jaký mám já, pak že by byl šťastným člověkem.

Tvá vždy a věčně Tvá

Světlá.

---

*) Čí rozum s věkem není v souhlase, ten odnáší smutné následky.

**) Zemřela o několik roků později.

K. Světlá slečně Marii N.: *)

Na Světlé, 21. srpna 1862.

Má drahá Marie!

Každý muj dopis k Tobě obsahuje jakousi robotu pro Tebe, mé srdce milé. Ale kdo se dal na vojnu, ten musí bojovat. Ty jsi se nazvala přítelkyní mou, tedy jí musíš také býti v plném smyslu slova. Budu stručná. Ty znáš nehodu mého švakra. Opět se blíží jistá lhůta a s lhůtou rozpaky. Jak ty na mne působí, to víš Ty nejlépe. — Dala jsem, jak Ti snad známo nebude, před svým odjezdem svou diamantovou jehlu cíditi. Kottek mně pravil, že stojí za 500 zl. Nevím ale, zdali by mně je vyplatil, kdyby přišlo

*) Mezi tím, co kniha tato se tiskla, zemřela bývalá slečna Marie N., a dopisy Světlou jí psané byly mi dle poslední vůle zesnulé odevzdány. Jsou důkazem srdečného přátelství Světlé k sl. Marii. Poněvadž kniha jest již z polovice vytisknuta, není mi lze zařaditi je chronologicky. Podávám zde ovšem jen ty listy, které týkají se Nerudy. Ze stručných lístků bez data, psaných z jara r. 1862 vyjímám jen následující věty: »Drahá přítelkyně! Odesílám Ti opět znamenitou epištolu, však víš, co s ní podniknout...« »Milá Marie! Obsah mám vzdor Tvým pochybám, starej se mi o obálku dle slibu svého...« »Má velemilá! Prosím, nech na tuto obálku napsat známou Ti adresu ale místo předešlé: 225 III. Ostruhová ulice. Snad Ti ji napíše kupec, u něhož dáš dopis na poštu. Dej mu nějaký šesták za to«.

Dopisy psané slečně Marii ze Světlé jednají o hmotné pomoci, kterou chtěla Světlá poskytnouti Nerudovi a to tak, aby o tom nikdo nezvěděl: ani manžel, ani sestra, ani sl. Marie sama. Slečně Marii Světlá píše, že potřebuje peněz pro švakra Podlipského a sestře opět že je zapůjčila slečně Marii.

k pravému. Ty se musíš v mém jméně o to pokusit a to následovně: Dojdi tam pod jakousi výmluvou (ale pro Boha, nehněvej se, že Ti tak rozkazuji!) a řekni jí v žertu (neb ona mně to pravila), že učinila mezi mnou a mým mužem různici, že jsem doma vypravovala, zač jehla stojí a teď na prázdninách mi vyčítá muž, jaký by byl za hloupou jehlu posevek polí. Že jsem Ti tedy dala do komise, bys se vyptala, co bych za ni skutečně dostala a co by stála jehla ze špatnějších, třeba částečně falešných kamenu, ale úplně podle jejího vzoru zhotovená, neb nechci babičku, od níž jsem ji darem dostala, uraziti. Přála-li by si Kottková jehlu vidět, tedy buď tak milosrdna a hledej klíč k psacímu stolu muže mého, je krátký a hladký. Bude buď v mém šicím neb psacím stolku, neb v jednom ze šuplíků u mužova psacího stolu. Muj muž se nepamatuje, kam jej položil a já nechci naň doléhati, aby si nepovšiml, že jej potřebuji, neb tu si mužeš myslit, že nechci, by on o tom zvěděl, nazlobil se stran této nešťastné záležitosti dost a dost.

To nejkrásnější ale je, že se musí peníze anonymně k Pod. do domu dostati. Kdybys Ty je tam dala, to by jej pokořilo, nechce prý, aby se pořád mezi ženštinami o tom klepalo, prosím Tě tedy snažně, abys se optala (o čemž ostatně nepochybuji), mohou-li se peníze nechat poste restante na poště. Kdyby se nám naše záležitost zdařila, tedy bych Ti pak udala, pod jakým jménem bys je tam dala, neb listonoš je přinést nesmí, nesmí se vůbec vědět, že Pod. nějaké obdržel a musí na adrese jiné jméno udáno býti. — Mámť také prsten s diamanty (5 neb 4 v jedné řadě).

by mně více hotových peněz zůstalo, mohla bys i ten u Kottka ukázati, mohl by ho k té nové jehle použit. Dvojnásobně vděčna bych Ti byla, poptala-li bys se ještě aspoň u jednoho zlatníka, jak cení jehlu (toť se rozumí, že u poctivého) a pod jakými podmínkami by špatnější zhotovil. Prosímž Tě při popeli matky Tvé, obstarej mně tu věc obyčejnou Tvou laskavostí a svědomitostí, vždyť je několik set teď jměním a nerada bych sebe úplně oloupila. Můj muž nechce na hotovosti nic více pujčit. Má drahá duše, mně se daří jako Tobě, brzo nebudu mít ničeho, jen kdyby měli aspoň ostatní. Na kolenou Tě žádám, nehněvej se, neprohlašuj se před Far. ni před mou rodinou a odepiš mi co nejdříve, trnu... Mé drahé srdce, slituj se, potřebuji aspoň 300 zl., bude-li více, tu si zavýsknu. Vždyť může býti za 150 zl. také pěkná jehla.

Přece něco radostného, mému dobrému muži se zde daří skvěle, přibylo mu 6 liber do tří neděl, v tomto ohledu jsem šťastna! Všecka mračna odešla. — Má předrahá, kdy se Ti odměním?

Tvá, věčně Tvá

Světlá!

Odepiš mi, jako by se o klobouk jednalo, místo tři sta zlatých řekni tři zlaté, a odpovíš-li stran pošty, tedy mluv také o klobouku.

K. Světlá slečně Marii N.:

Na Světlé, 25. srpna 1862.

Tys anděl! V největším spěchu Ti odepisuji. Dej klíček*) k zámku udělat a Tonda ať mlčí. Řekni jí, že chci míti nějaký šperk a že nechci, by muž zvěděl, že jsem klíček ztratila. Kameny ať tedy vyndá a jiné zasadí, jsem se vším spokojena, jen peníze, peníze! Prosím, optej se ještě u jiných „kloboučníků", by mne neošidila, a pak ať to nevypadá, jako by se to dělo z nějaké nouze z mé strany. Prosímž Tě, smlouvej! Ty činíš dobrý, dobrý skutek, Ty budeš svatou již na nebi,**) mé slze, mé nejhoroucnější slze Tě žehnají.

Tvá

Johanna.

Ale mlč před každým, i před sestrou. Ona musí myslit, že muj muž ty peníze pujčuje.

K. Světlá slečně Marii N.:

Na Světlé, 1. září 1862.

Drahá Marie!

Očekávám ode dne ke dni s největší dychtivostí dopis od Tebe. Podle Tvého dlouhého mlčení nedou-

---

*) Slečna Marie klíčku nenalezla. Tonda, služka, která přes prázdniny zůstávala v bytě sama.

**) Má patrně státi: na zemi.

rám ale mnoho příznivého. Bych se z truchlivých těchto myšlenek trochu vybrala, hodlám Ti psáti zdejší noviny, které až hluboko do Prahy sáhají.

(Světlá píše o návštěvě dra M. a o Lidunce, podobně asi jako sestře, a končí:

Tvuj dopis bloudil po celých Čechách, děkuji Ti za snahu, dej jehlu Grohmanovi, jen když bude něco, jsem spokojena, snad to ostatní stluču. Oznam mi, kdy dáš „klobouk" na poštu, vezmi recepis a napiš na dopis:

Herrn Karl Barta, Hörer der Rechte in Prag, poste restante, zapravím vše, až přijdu, jen se nehněvej, nehněvej, nehněvej

na Tvou

Světlou.

K. Světlá slečně Marii N.:

Na Světlé, 2. září 1862.

Drahá Marie!

Včera jsem Ti psala a dnes Ti píšu zas. Sestra hořekuje zle, že ode mne nemuže dočkat dopis a já jí přece psala dvakrát tento týden. Není to jinak, než že otevírají snad Podlipského dopisy na poště a protož si je tam tak dlouho ponechávají. Bojím se stran naší záležitosti. Psala jsem Ti včera, bys „klobouk" za nejvyšší cenu prodala, třebas jen 1 fl. 50 kr. zaň obdržela, toť se rozumí, že i s předělávkou, ale teď se bojím, zdali mne adresa včas dojde, nebo je 6. září nevyhnutelně potřeba. Tvuj dopis byl v Kolíně, v Če-

ském a Německém Brodě, všimli si jen Světlé a nikoli Českého Dubu, uděláš dobře, podtrhneš-li toto město asi třikrát, neb jest pět- Světel v Čechách.

Anť by ale teď mýlky nanejvýš nepříjemné byly, vymyslila jsem si následující prostředek.

Jistá v Ostruhové ulici pod číslem 225/III. bydlící osoba zaslala nám několik brožurek k rozdání mezi zdejší venkovany, a já, ač mi to muj muž již přísně nařídil, ještě neděkovala z příčiny Ti snadno pochopitelné. Přiložila jsem tedy k Tvému dopisu osudnou listinu a prosím, bys ji v ten samý den i s mým visitním lístkem pod známou Ti adresou na poštu hodila, co jí odevzdáš peníze pod recepisem. Na visitním lístku je adresa následující, prosím, drž se jí přísně při odesílání peněz: Herrn Karl Barta, Hörer der Rechte, poste restante, einliegend 150 fl.

Podlipský je s nadzmíněnou osobou velmi za dobře a ona mu odevzdá lístek jistotně dříve, než by on ho sám doma nalezl, Ty víš, že se po ordinaci pak vždy do hostince odebéře.

Myslím, že jsem přiložený dopis dobře stylisovala, kdyby se Ti ale tato cesta nezdála vhodná, tedy to zustane při staré úmluvě. Ponechávám Ti úplně vyvedení, ač se mi zdá, že by byl nynější můj plán ten nejbezpečnější a nejkratší. Sestra si přeje, aby Podlipský věděl, že je zásilka ode mne, ale pro Boha nezmiň se nikdy před ní, co jsem učinila.

Doufám, že rodiče snad chybující peníze připůjčí, nebo že snad Gabrielovic*) pomohou, aspoň to z těchto

*) Paní Marie Gabrielová byla sestrou Dra Podlipského.

slov vysvítá: „Pošli, co můžeš, o sto zlatých více méně se více nejedná.“

Má drahá Marie, nikdy Ti nezapomenu tuto službu, jen se na mne nehněvej! Až Tě uvidím, kleknu před Tebou a Ty mně musíš dovolit, bych Tvou ruku políbila. Tys mně i mé sestře pravou sestrou.

Tvá Světlá.*)

K. Světlá S. Podlipské:

Bez data. (Psáno 5. září 1862.)

Má drahá!

Nediv se, obdržíš-li tyto dni od Marie 150 zl. — zapomněla jsem se Ti dříve o tom zmíniti. Zapůjčila jsem jí z těch peněz, které mně otec za Tebe vyplatil, bez vědomí muže tuto část, an si chtěla na domě něco opravit a vymluvila jsem se ale, že je musím mít zas tyto dny nazpět, proto, že jich potřebuju pro Tebe.

Ulož mi je laskavě.

Tvá Johana.

Nepřijde-li nic, tedy také dobře.

*) K listu tomuto přiložila sl. Marie N. stvrzenku zlatníkovu, jež zní: 45 Brillanten aus 1 Broche gekauft mit fl 150
4/9 1862

Do papíru vytlačena firma H. Grohmann k. k. Hofjuwelier Prag.

Dále přiložen ještě zpáteční lístek (Retour-Recepisse) ze dne 6. září 1862, podepsaný: Karl Barta, recte Johann Neruda 225/III.

K. Sestře S. Podlipské:

Na Světlé, dne 6. září 1862.

Má sladká sestro!

Teď se Ti dopisy jen jen hrnou, není-li pravda? Včera jsem Ti poslala dva a dnes již zase jeden. Podle toho poznáš, jaká je má hlava nespolehlivá a zapomnětlivá, vubec u mne se vyvinují ty nejkrásnější fysické a psychické přednosti. — Teď právě jsem obdržela od Marie dopis, týkající se záležitosti, o níž jsem se Ti ve svém krátkém dopise zmínila. Budu Ti ji opakovati, abys v pádu, kdyby Tě tento dopis dříve došel, než předešlý, (což je na naší poště a při našich poslích spíše možné než nemožné), věděla, oč se jedná.

Nechala jsem Marii 150 zl., které mi muj muž z oné od rodičů nám v Tvém jméně odevzdané částky peněz k upotřebení pro domácnost ponechal. Musím jednat slamníky, záclony a sto jiných věcí, na které mi byla dala matka vždy peníze, ježto mně ale bylo vždy vydati. Abych tyto bez vědomí muže zapůjčené peníze ale v čas nazpět dostala, pravila jsem Marii, že jich mám na začátku tohoto měsíce pro Vás zapotřebí. Zapomněla jsem ale pořád o nich Tobě se zmíniti, dílem to bylo také proto, že znajíc její upejpavost a falešný útlocit, jsem s ní byla udělala, by dala peníze „poste restante“ na poštu, že já Vám pak o tom vědomost dám, byste mně je vyzdvihli pod adresou dříve mezi námi umluvenou. Nebylo by jí tedy takto třeba bývalo se svým dluhem před Tebou se vytasiti. Dnes mně ale,

chudák, celá sklíčená píše, že peníze pro Prahu „poste restante" nepřijímají,*) ant je ale již nejvyšší čas, by peníze vrátila, že je tedy zašle bezpečnou a krátkou cestou přímo doktorovi.**) Zdali tedy doktor takovou zásilku anonymně nebo z ruky do ruky obdržel, nechť se nehněvá, ani nediví a odpustí mému chorobnému mozku, že jsem se o té věci dříve nezmínila. Prosím, jen ji nech při tom, že jsou peníze Tvoje, jinak bych je sotva včas zpět dostala, a já jsem teď, kdy je tolik mi milých osob ustavičně v pekuniárních starostech, tak rozechvěna, že bych jí peníze ponechala, kdyby na mne usilovala a měla bych velkou mrzutost, neb v těchto záležitostech nerozumí můj muž žertu, rozhněval by se velmi, věda, že ona peníze má.

Teď přicházím s prosbou druhou: Zde je hrubé plátno velmi laciné, i látka na záclony. Prosila bych Tě tedy, kdyby Tě to příliš neobtěžovalo, abys mně ty peníze sem poslala, máme v polách druhého týhodne v Liberci jarmark, tu bych si leccos nakoupila.

Nemáš-li ale sama kdy peníze na poštu poslat, tedy to odevzdej laskavě Antonínovi,***) bylo by mi ale milé, kdyby to před rodiči mnoho hluku nenadělalo, neb ti hned myslí, že chystáme vše pro ty venkovské přátele.

---

*) Opět výmluva. Peníze »poste restante« se přijímaly. Listy slečny Marie N. Světlá rovněž zničila.

**) Podlipskému.

***) Antonín Böhrer, bratranec Světlé, zaměstnán byl v obchodě jejích rodičů jako účetní. Matce jeho rozené Rottové věnovala Světlá román Na úsvitě, k němuž použila jejích pamětí, vylíčivši v hrdince své Klárce povahu a vychování její.

Za touto příčinou také bych prosila, by se adresoval dopis: Herrn Johann Sluka,*) Handelsmann in Niederpassek, über Böhmisch Aicha Nro 33. Kdyby peníze na mne na Světlou přišly, tu bych se musila s Josefem aspoň o ně rozdělit.**) Kdyby Ti to bylo ale jen dost málo za těžko, tu mně to hned odřekni, ale teď mi přichází dobrý nápad. Jak pak, kdybys tu věc Františkovi***) odevzdala, povolavši ho k sobě? Ten to jaksi ututlá, aniž rodiče o tom zvědí. Ty jen napíšeš adresu, to ostatní obstará on. Dej mu za jeho práci dva šestáky a za recepis také dva.

To jsou pletky, viď? Samé, samé, samé jen pletky, kdy se z nich konečně vypletu? A já nenáviděla odjakživa všecko tajemnůstkářství, všecku neloyálnost, věř mi, někdy se mi hlava zatočí, a já myslím, že se musím a musím zblaznit v tomto labyrintu lží, úkladu, falše. A co je za tímto labyrintem? S čím se potkám, vyváznu-li? S tou ohromující olověnou prázdnotou, která mi už jednou duši skoro až do smrti umořila? Ach, jak prahnu po měkké náruči Tvé lásky, po Tvém upřímném pohledu, po věrných slovech Tvých! Tys tak šťastna a tak silna, že jsi si pravdivost ve všem zachovala, Tvou duši neprzní ani prášek lži, ach, snášej Svůj kříž s trpělivostí, on není ten nejnesnesitelnější, Ty můžeš být hrda na každou slzu, kterou vyroníš, na každý po-

*) Za Jana Sluku provdána byla v Dol. Pasekách sestra prof. Mužáka, Setka, již Světlá často navštěvovala a po smrti muže jejího r. 1868 letní sídlo své do Pasek přeložila.

**) Opět výmluva. Nepřála si pouze, aby muž se o nich dověděl.

***) Sluha v obchodě.

vzdech Svůj, a já se musím zardíti za každé bodnutí v srdci mém. V kruté vazby předsudku se jímá naše společenství a zákony jeho jsou s přírodou a s pravdou někdy v rozbroji krutém. Milosrdenství Samaritána rány oloupeného vymývajícího vešlo u přísloví, a ta, která chtěla duševní rány vymývati a zahojiti, má zavržena býti, protože byl před tím muž na její prst zlatý kroužek nastrčil a tím si ji najal, by doživotně jen pro jeho bolesti slechu a balzámu měla? — Ty máš dobře, líp na takové věci ani nemyslit, kdo by vůbec myslit nemusil! Ach, kdo by u Tebe si zdřímnout mohl jako Prošek! Tvé srdce je poklad, já je žehnám stokrát za den, nikdy, nikdy jsem tolikrát na Tebe nemyslila jako teď. Dostala jsem zase dopis, ale tenkráte Ti jen zašlu mou odpověď. Umím ji jako skoro vše, co jednou píšu, nazpaměť, a z ní poznáš snadno, o čem jednal dopis. — Ještě jednou, kdyby Ti zásilka jen dost málo nepříležitost dělala, nebo u rodičů mrzutost zpusobila, tedy toho zanech. Očekávám jediné jen slovo asi ve středu. Obdržím-li je dříve, tím lépe.

Tvá

J.

K. Světlá J. Nerudovi:

Bez data.

Jste uražen a nezmiňujete se naschvál o předmětu mého předešlého dopisu. Náhoda mi ale přála, a já se dozvěděla, že se Váš zlý démon po dlouhém odporu přec odstěhoval. Libická totiž potkala Marii a vzkázala mně, že Fišerová zuřivě odjela, a že jste si na-

mluvil Jeaninku, která Vás co nejpilněji navštěvuje. Va pour Jeaninka, toť aspoň bezúhonné, dobré děvče! Ale teď nechme konečně Vaše lásky, musím Vám ale ještě říci, že jsem se srdečně zasmála, když jsem četla, jak Vás to mrzí, že jsem Vás kdysi šosákem nazvala, protože jste pravil, že je Libická na bílo natřený padlý anděl. Prosím Vás, jen žádné moralisování, u Vás je věru „mouvais goût".*)

Vaše práce jsem, jak již praveno, pilně probírala, podám Vám o nich psaný referát. Byla jsem velmi pochlebována, že jste je všem změnám podrobil, které jsem si přála, a nemálo potěšena, když jsem shledala, že jsem Vám dobře poradila.

Adam je teď velmi důstojný a Lízinka plná poesie. Ale zdá se mi, že básně „Pod lipou" vyžadují ještě mnoho píle a kosmopolitický jejich ráz není dle chuti mé. Jinak překypují pěknými myšlenkami, ale barvy jsou příliš temné.

Sestra mně psala o Vaší bibliotéce. Neradila bych Vám, byste se do nějakého podniknutí pustil, nemáte, upřímně řečeno, důvěry v obecenstvu, nedostalo by se Vám prací a snad ani pořádného nakladatele. Vy jste si svou jízlivostí a hrubostí úmyslně vše pokazil u výtečníků a nevýtečníků, ale trochu rozumným chováním a trochou shovívavosti — ne podlízavosti — můžete zase vše za krátký čas napraviti. Ale na každý způsob musíte ten příznivý čas teprve vyčkat.

Za málo dní odjedeme, a pak Vám beztoho vše povím. Těším se na Prahu, otvírá mně náruč tak lesk-

*) Špatný vkus.

lou, a přece se jí zas jaksi bojím, prosím muže, by náš pobyt zde prodloužil. Sním o tak pěkné vzájemnosti s Vámi, cítila jsem drahný již čas, že mně někdo schází, s kým bych se domluvila a vymluvila a někdy i vyvadila, musil by to ale být někdo, kdo by nebyl „já“, jako sestra má, myslím, že jsem tuto báječnou osobu nalezla ve Vás. Dejž má dobrá hvězda, bych se neklamala.

Poslední Váš lopis*) byl dobrý až na tu strašlivou frázi, že se bojíte, že je mužná láska Vaše ke mně bohaprázdností!!! — To patří skutečně do „Humoru“. Přestaňte mi již přece jednou s tou láskou, s tímto „égoisme a deux“, z té ještě velmi málo kloudného, aspoň pro literatury, vyplynulo. Láska je žárlivá, chce jen sama užívati a sama míti, milovaná bytost má jen pro ni a v ní existovat, a nikoli pro jiné. Přátelství je mnohem ušlechtilejší a lidštější. Lásku cítí i zvířata, láska je povinností, jako na příklad k rodičům, k dětem, ale přátelství je květina volnosti, protož se jí kořme a zasvěťme j í svazek náš.

Nejpěknější díla děkuje svůj původ přátelskému působení, a nikoli lásce milenců a ještě méně lásce manželské, je to podivný, ale pravdivý výrok.

Schiller dosáhl vrcholu slávy spojením s paní Wolzogenovou, Börne s pí. Herzovou, Wieland s Delarochekou, Tiedge s Reckovou, Heine mluví s největší vděčností o Rachelce, která v něm poznala talent, když mu ho celý svět upřel, atd. Vždy řídil dospělejší ženský duch překypující mužské nadání, a z tohoto souzvuku

*) Ztracen.

vyvinuly se ony melodie, které budou ještě generace po nás blažit a povznášet.

Uvidíme, co uděláme my jeden z druhého, doufám, že jste mi nadarmo neslíbil, že něco ze mne bude, i že byste rád k vývinu mému přispěl. Beru Vás za slovo.

Potřebuji srozumění a povzbuzení jako Vy a každý člověk ducha tvořivého. Co by to bylo, kdybychom my dva nebyli — to naší literatuře vykázati jiný směr? Já cítím dosti odvahy, síly a vzdělanosti k tomu v sobě. Vám schází jen chuť, však já jí Vám dodám! —

Někdy si maluji velmi pěkné, utěšené obrazy, ale najednou vidím uprostřed těch kvetoucích niv — rakev.

Víte, jak jsme tehdáž šli s Baruškou ze sokolské zkoušky, a Vy jste mi ukázal rakev před jedním domem. „Toť zlé omen," pravil jste.

Tuto rakev v krvavém soumraku žhoucího podletního večera, obklopenou zástupem plačících dětí na osamělé ulici, vidím pořád ještě před sebou a slyším Váš hlas, který mně praví: „Toť zlé omen!"

Ale nechme předtuch, já v ně nevěřím, věřím v sebe, ve Vás, v život a v krásnou budoucnost.

Na šťastnou shledanou!

K. Světlá slečně Marii N.:

Na Světlé, dne 9. září 1862.

Drahá Marie!

Obdržela jsem Tvůj laskavý dopis, v němž mi ohlašuješ, že k Podl. peníze odevzdáš, jsem Ti velmi za

to povděčna, že vše tak laskavě řídíš. ještě jednou přijmi za to mé nejsrdečnější díky. Nemohu se Ti nikdy za snahy Tvé přátelské odsloužiti. Od Sofie nemám již skoro dva týhodny pražádných zpráv, matka mi píše, že se tam opět děly věci. které byly tak hrozné, že jí skoro víru vnutily. že není Boha na nebi. Můžeš si představit, v jakém strachu žiji. Co asi říkala penězum, které jsi jí snad sama odevzdala? Bránila se je vzíti? Neb jsi je odeslala doktorovi? Kdyby nemusele aspoň při té věci to ošklivé tutlání býti. věř. já jsem už konečně nevěděla. jak mám tu věc popadnout a Tobě popsat. abys v ní jasně viděla a přec dělala, jakoby nic. Chvěju se. očekávajíc odtamtud zprávy. Mému muži se stále lépe a lépe daří a dnes Ti chtěl již psát. ale rozmyslil si to a nařídil, bych to já ve jméně jeho učinila. Zas Tě pokouší o nějakou službu: Znáš jeho krátký, hedvábím vattirovaný svrchník hnědozelené barvy? Prosím. vydej jej laskavě Tondě a ať jej zas Antoninovi odevzdá. by ho muj muž do neděle zde měl. Nalezneš-li „Máj“ na rok 1861. kde je má povídka „rodinná kronika“, zašli jej laskavě sebou.

Milá Marie. já si dělám skutečně veliké výčitky, že Tě tak moříme. ale můj muž mi právě praví. že můžeš-li připravovat kočky a psy. můžeš také lidem leccos k vůli udělat. Za to že bude zas pilně s Tebou počítat a psát. to já si ale půjdu s Vaším dovolením lehnout.

Ve čtvrtek dne 18. přijedeme večerním vlakem asi mezi šestou a osmou: nechť nás tam Tonda očekává.

Při té příležitosti jí řekni, aby si šla k matce pro peníze, nechali jsme jí jen na šest neděl na stravu a zustaneme zde sedm. Nechť jí dá 2 fl. 50 kr. na stravu a pak něco, by si mohla dát okna vyvěsit. Řekni jí laskavě, ať je umyje ještě s někým a záclony ať vypere a vyhladí. Ty, které jsou roztrhány, ať nechá někde zašít, snad jí udáš, kde. Na ten podzim do těch temných dní budou ještě dobré dost. Pak ať koupí nějaký čaj, kávu a cukr na ten první den, sirky a sůl, ode všeho jen čtvrt libry a čaje 1 lot. Na čtvrtek večer nechť připraví kuře pro mého muže; až-si bude v poledne vařit, muže je upéci, a pro mne ať uchystá dvě housky se sardelovým máslem a teprv, až přijdeme, ať udělá oheň. Voskovat budeme později. Ať řekne matce o 6 zl. stř., ale zdvořile, poslala bych peníze hned sebou, kdybych tento dopis nemusela malinkému skotákovi svěřit, který neví, jak se má na poště otáčet.

Moje dopisy nestály letos za nic, ale já vše vynahradím hovorem, doufám, že nalezneš pro mne přece sem tam nějakou hodinu k večeru…

Ještě jednou odpuštění   odpuštění! Muj muž stojí nade mnou a křičí: „Jen už přestaň!“ Přestávám tedy, ale nepřestanu nikdy býti Tvou

Světlou.

K. Světlá S. Podlipské

Na Světlé, dne 10. září 1862.

Má předrahá, předrahá duše!

Když jsem v neděli žádného dopisu neobdržela, tu jsem počala cosi neblahého tušiti a ode dne ke dni čekala jsem s větším strachem zprávy z domova, tu mne došel včera dopis od matky, neurčitý, nesouvislý, z čeho ale vysvítá, že jsi prožila zas hrozné, hrozné dni. Žofie, milovaná Žofie, co Ti mám říci? Jedině to, že s Tebou cítím, jako s Tebou nikdo posud necítil, jak ale jednou Tvé děti s Tebou cítit budou, odměňujíce Tě za všecky trampoty nynější. Ty si je draze vykupuješ, tyto poklady, ale jsou to také poklady neocenitelné, jsemť přesvědčena, že myšlenka na ně Tě také jedině sílí a povznáší nad ten kal špinavých poměrů, v nichž Ti je se broditi.*)

Můj bože, můj bože, že nemohu já praničeho, ale praničeho pro Tebe učiniti! Kdybych Ti aspoň mohla býti duševní podporou, ale tím, že jsi mně nepsala, jsem teprve poznala, jak jsem já co do povahy v poslední době klesla, kde zaměstnána svým vlastním osudem jsem jen sobecky pro úpění svého srdce sluchu měla, považujíc vše mimo boju jeho za více méně nepatrné a snesitelné. Třeba má hlava seslábla, že nenalézajíc sama pro sebe rady, jí také pro jiné nenalézám, proto je mé srdce vždy to staré srdce, naopak stalo se citlivější, pro utrpení jiných otevřenější, měj

---

*) Jednalo se o peněžní záležitosti, o nichž psáno již dříve v poznámce k listu.

mě za podivnou, za nesnesitelnou, za vše, co chceš, podepíši ráda sebe přísnější obžalobu a přiznám se k vině své, ale jen si nemysli, že bych já byla bez neštěstí na osudu Tvém. Prahnu po Tobě, a dnes za týden se také touha ma vyplní, pojedeme ku Praze. Dne 18. přibudeme večerním vlakem do Vašeho středu.

Uvidíš, že budu zcela jiná, svalím ty balvany se srdce svého na bedra hor, ty jsou k tomu, aby je nesly, a přijdu s volnou duší k Tobě. Ať si je to pak tak jak tak, budeme spolu statečně bojovat a vysmějeme se tomu životu. Věř, nelhu, budu mít v sobě tolik svěžesti a odvahy, Ty se přesvědčíš. Mé nitro se podobalo po ten celý čas moři, z něhož vystupuje nový díl světa; věda nás učí, že, stane-li se to náhle, bez přípravy, hrozné revoluce tuto událost provázejí, zemětřesení, sopténí, bouře atd. Tato perioda šťastně minula, ostrov se pozdvihl a upevnil, láva se ochlazuje, a první stopy vegetace se ukazují na horoucích ňadrech skal. Není to ani žhoucí ruže, ani myrta vonná, jest to ono tajemné kapradí, které kvete jen v svatojanské noci zlatým květem jedinou hodinu — šťasten, koho neodstraší hrůzy lesa a půlnoci černé, zmocniv se květu, je po celý život bohat, ale ohlédnutí, všetečné slovo, a květ oprší smutně. Kdo chce poklad vydobýt, musí být neohrožený, silný, spolehlivý, jinak pohltí zlato země, tak nás učí i bájka i život.

Přišla jsem Ti snad do nejhoršího se svými komisemi stran těch osudných peněz. Prosím, odevzdej je Antonínovi, by mně je poslal. Ty k tomu nemáš kdy. Ale jak jsem již jednou prosila, pod adresou: Johann

Sluka, Niederpasek Nro. 33., per Böhmisch Aicha. Jest zde pěkné a laciné plátno, pak látka na podvlékačky, vše se mně právě hodí. Antonín ať neudělá ale ve své svrchované moudrosti žádnou konfusi, nerada bych, by se peníze na Světlou a mému muži do rukou dostaly.

Milince budu přáti ústně, matka mi o ní píše s pravým nadšením, běhá prý již skoro sama a dělá vše, co Prošek dělá, snad nám dokonce přiběhne vstříc? Jest Tvá chuva skutečně takové monstrum? Nejsem ani zasvěcena, jak se vše dělo, proč Anežka*) vlastně odešla, a proč jsi právě tu podržela? Také nevím, zdali jste Beranovy šťastně vypudili, nebo zdali u Vás přece zustali. Jak jsi mně mohla také takové věci psáti, když jsi neměla jiné práce než mne chlácholiti? Já nejsem přece nic jiného než staré děcko.

Píšu Ti dnes jen zkrátka, chci, abys tento dopis co nejdříve obdržela, není v něm sice nic, ale pranic, ale bude Ti snad přece dukazem nejvřelejšího podílu, třeba jsem jej doň vložit nedovedla — to bůh sám ví, že jsem teď v každém ohledu tak neplodna, ale, „la douleur est sterile“, praví paní Staelka — teď se ale vše, vše zas obrátí. Ty uvidíš, jaká já budu. Ty mne nepoznáš, nebo lépe řečeno, Ty zase poznáš

Svou

Světlou.

---

*) Služka.

Sofie Podlipská K. Světlé:

V Praze, 10. září 1862.

Má drahá, jediná sestro!

Jsem tak dojmuta berouc péro do ruky, abych Ti psala, že nevím sama, o čem začít. Musím však začít o svém bolu, abych se toho pojednou sprostila. O Personalarrest*) již je žádáno. Byla jsem na to připravena, ale já jsem přece myslila, že musím a musím padnout mrtva k zemi, když se mi to řeklo. Ach, vy nevíte nikdo, jak je mi. Jak líto je mi o tu mou malou domácnost, o tu říši, kde tak šťastně vládnu, o celou tu budoucnost naši, o to hnízdečko mých dětí. Tak je člověku, když nastává zemětřesení. On je zražen, on nemá, kam se obrátit, on neví, co má doufat. Já se bráním jako lasice. Já lítám, vyjednávám, pořádám, odevzdala jsem všecko Mattererovi,**) snad mně spíše něco vyvede nežli Fryč.**)

Rodiče mají z toho radost, že jsem prý tak elastická, že se mne to tak netkne jako jiných lidí. Já však nyní pozoruju ostřeji lidi než dříve a pozoruju, že zná pravou veselost jen ten, kdo seznal také smrtelné strachy a že ten bývá jasnější mysli, kdo hodně zkusil než onen, co se jen pořád sám sebou mazlí, nedostižený žádnou života vlnou, která by jím byla trochu zmítala. Přeji tedy rodičům tu útěchu, že toho hodně snesu, že se to může hodně na mne valit ... moje slzy by však bylo těžko spočíst ...

*) Pro nezaplacený dluh.
**) Pražští advokáti.

Dobrou noc, má drahá duše, zítra budu psát dále a o jiných věcech. Dnes nějak nemohu.

11. večer. V neděli jsem obdržela tři dopisy najednou od Tebe a ty mi byly pravým balzámem. Ta Tvoje upřímná, sesterská láska nemá sobě rovné. Moje, moje Světlá! Odpusť mi, jsem-li někdy bezděky trpka.

....Já to zase odložím, jen co přelezu ještě přes tuto poslední překážku.

O těch penězích, o nichž mi píšeš, ještě jsem se ničeho nedověděla, také mi je nikdo do domu nepřinesl. Marie to činí bezpochyby z opatrnosti, že je sem neposílá proto, že snad nemá na koho se spolehnout. S Tvým přítelem sympathisuju víc a více a čtu všecko s velkým interesem, co mi Tvá vzácná duvěra odhaluje. Nejen společnost, ale i srdce nám ukládá povinnosti. A v tomto poměru není pochybnosti, že jsi povinnována účinkovati, seč Tvá síla stačí, k blahu a k vyvinutí člověka, který v Tobě hledá a nalézá srozumění jeho ducha.

O Lidušce myslím docela jednoduše, že se opět zamilovala, a byla by to od ní affektace, kdyby se k tomu neznala. Proto zustane přece v mých očích její láska k N...ovi něžnou květinou, ale jaká práva má taková láska neopětovaná, žádným společným utrpením ani radostí nezasvěcená. Takovou lásku nazvala bych pouhým pokusem lásky schopného srdce. A nevidím v tom žádnou hanbu ani vrtkavost, ani slabost, hledí-li to ubohé srdce jinde se zakotviti. Bože, bože, já jsem vždycky bývala vážná, a řekla bych schwerfällig, ve svých citech, ale nyní, co ten neuprositelný společenský život přede mnou stojí jako železné mračno, nyní

teprve [illegible] v sobě a když sebe zhluboka pojímám a [illegible] myslím, že jen tenkráte má svatá práva, když [illegible] krvavými, ohnivými a [illegible] zkouškami, [illegible] je to však [illegible] osobit si majetek nad [illegible], a co více ještě [illegible], aby jeden [illegible]. Ostatek ztracen.

K svátku slečně Marii [illegible]

Na Světle 12. září 1862.

Má drahá přítelkyně!

[illegible] svátky [illegible] mame [illegible] každé [illegible] mně po[illegible] 14. září.

Život mně podal mnohou žíhavku, ale také mnohý spanilý květ, jeden z nejvonnějších zajisté jest lilium obětivého, čistého, nezištného přátelství Tvého, nad ním [illegible] mnohou ránu z něho se prýští pro mne hojící balzám zapomenutí.

Nestěžuj si, že nevyplněn zustává ušlechtilý život Tvuj. Kdo vzbudil v lidském srdci takový cit vděčnosti jako Ty v srdci mém, ten nežil bez užitku, ten si stěžovati nesmí. Byly a jsou zajisté posud doby, kde jsi byla jedinou mou útěchou a podporou, kde bych si [illegible] bez Tebe rady ni pomoci — za tyto neocenitelné služby přijmi slzu, která mi v oku stojí, [illegible] pokladu, a kdybych měla, skvostnější

bych je zaplatiti se nepokusila — co vyplyne ze srdce, za to se může jen zase srdce odměniti.

Doufejme, že si vždy tím zustaneme, čím jsme si byly až posud, měkká jest náruč lásky, v níž jedna druhou hejčkáme a blaze se v ní odpočívá unavenému srdci.

Déle než týhoden jsi mně nepsala, což nevíš, že se mi stýská, dvě neděle nemám řádky od sestry,*) co svatý bože, si mám jen pomysliti? Snad víš Ty více a proto mi nepíšeš. Ty nevíš, v jakém tu strachu trávím dny i noci.

Nemusím Ti teprv přáti, abys neděli vesele strávila, jsemť přesvědčena, že tomu bude tak. Farské srdečný pozdrav a Klárce mou úctu, tak jako Tvým zdařilým dítkám.**) Nezapomínej

na Tvou

Světlou.

K. Světlá S. Podlipské:

Bez data.

Má drahá, drahá!

Dnes jsem obdržela Tvůj dopis, s jakými city jsem jej četla, to Ti nelze popsati, rozrýval mi srdce tisíci a tisíci dýkami.

Má ubohá, ubohá, kéž bych byla u Tebe, ač jsem tou nejmizernější útěchou na světě. Já bych chtěla duši

---

*) Listy do hor přicházely až třetí den, neměla tedy Světlá dosud listu ze dne 10. září.

**) Totiž psům a kočkám, i v jiných listech jest škádlivá zmínka o »chlupatých dětech,« pro něž měl Mužák velmi málo lásky.

v těle prodat, jen kdyby Ti bylo pomoci, ale kdo by mně ji odkoupil? Snad že bude ten Marterer dbalejší, snad máš přece ještě trochu naděje — nejohavnější potvorou je přec jen člověk, nepochopuji, proč se tak živlu bojíme — Kdybych jen Ti dovedla něco říci, co by Tě jen trošičku potěšilo a posílilo, ale já jsem takové „nic“.

Popis Tvé cesty*) mne hluboce dojal, prolila jsem sta a sta slzí — bože, Tys tak silná a zdatná, a já — Žádáš si popisy přírodní, já jí letos neviděla — snad si vzpomenu, že jsem leccos krásného viděla, ale teď nenalézám ničeho ve své duši. Tvůj pohled to ale zajisté vyláká. Jen kdybych již byla u Tebe, psala jsem Ti již, že 18. přijedeme.

Nedala-li Ti Marie ty peníze, tedy se jí po nich ptej, — doktor také o nich neví? Nejspíše si je do mého návratu podrží. Nerada bych ji ranila poptávkou, zajisté jich potřebuje, jinak by je byla odevzdala, bože, kdo teď nepotřebuje peněz?

Ještě jednou s bohem, líbám Tě milion a milionkrát — na shledanou, ach, bože, na shledanou!

K. Světlá sestře Marii N.:

Na Světlé, 11. září 1862.

Velemilá sestro!

Tvou zásilku jsme v nejlepším pořádku obdrželi a opět jsem si řekla: „Není nad Marii.“ Jak chytře jsi

*) Bezpochyby k urovnání peněžních záležitostí mužových.

to s tím „kloboukem" vyvedla, jsem již věděla. Pod. se mi stran toho písemně děkoval, neb neřekl o tom nic Žofii. Kdyby tedy tato, setkávajíc se s Tebou, na „klobouk" narážela (o čemž ale pochybuji), tedy dělej absolutně, jako bys o ničem nevěděla, já to nějak vykroutím.

Můžeš-li, tak přijď ve čtvrtek na noc na ten klípek k své

Světlé.

* * *

Rozumí se, že neděkoval Dr. Podlipský, nýbrž Neruda. Donesla slečna Marie, jak mi sama vyprávěla, konečně přece peníze na poštu „poste restante", a znajíc se náhodou s úředníkem, jenž peníze od ní přijímal, šla se ho za nějaký den otázat, zda si Dr. Podlipský už pro ně přišel. Úředník jí odvětil, že si pro ně přišel — Neruda. Podařilo se tedy Světlé sice, aby skytla Nerudovi pomoc včas, takže vězení pro dluhy ušel, ale nepodařilo se jí při nejlepší vůli a při všech těch zoufalých výmluvách, aby věc ta zůstala pro každého tajemstvím. Slečna Marie cítila se nedůvěrou tou uražena a — nemlčela. „Přicházím ke kapitole milostného románu trochu trapné," píše o tom pí. A. Lauermannová-Mikschová v „Osvětě" r. 1912 str. 117, „k záležitosti, nad níž pravou bouři se rozvířil ten obecní rybník české společnosti, když se o ní nepochopitelným způsobem dověděl. I roztomilá stařičká dáma, která mi o této záležitosti vyprávěla, potřásala povážlivě hlavou při slovech: „To Světlá neměla dělati."

Stařičká dama nebyl nikdo jiný než bývalá slečna Marie N., která ovšem až do poslední chvíle svého života byla přesvědčena, že Světlá „to neměla dělati“.

Jak list*) slečny Holinové, psaný dru A. Pražákovi, dokazuje, byla slečna Marie N. první, která jí pověděla o stycích Světlé s Nerudou, a když Světlá z hor se vrátila, čekalo ji nepříjemné překvapení. Zlé omen se vyplnilo.

*K. Světlá J. Nerudovi.***)

Bez data. Psáno v Praze, asi
v září 1862.

Nepochopitelnou náhodou vyzradil se obsah naší korespondence. Jsem ohromena bolestí „jeho“.***) Myslí, že nás chcete oba postaviti na pranýř posměchu veřejného.

S bohem, tenkráte skutečně s bohem — buď šťastnější než já.

*

*) Otisknji list ten se svolením jeho majitele celý, abych podala dukaz, že nebylo z mé strany indiskretností, nýbrž přímo povinností uveřejnění korrespondence této. Jaký obraz utvořil by si čtenář, pravdy neznaje, o povaze Světlé, až by list ten třeba po letech na veřejnosti se objevil?

**) Lístek nalezla jsem mezi starými papíry. Byl-li Nerudovi zaslán, nelze určitě říci.

***) Totiž Mužákovou. S. Podlipská píše v dopise ze dne 28. srpna: »Tak si vyčítám, že jsem dlouho měla podezření, ba až do nedávna, jako by tě chtěl mít N. jen za blázna.« — Není tedy divu, že i Mužák smýšlel o Nerudovi asi podobně.

Co se dále dělo, k tomu není žádných věrohodných písemných dokladů. Dle vypravování býv. slečny Marie N. pátral prof. Mužák (upozorněn bezpochyby některou „přítelkyní" Světlé) za nepřítomnosti své choti v jejím psacím stole a nalezl dopisy Nerudovy. Světlá, vrátivši se, poznala ihned, co se stalo, odebrala se okamžitě za manželem do kavárny ku Štěpánu, kamž tou dobou chodíval. Že ve veřejné místnosti nemohlo mezi manžely dojíti k ostrému výstupu, jest na biledni, tím spíše, poněvadž byl Mužák dle slov samé Světlé „taková něžná, citlivá duše" (Ženské Listy r. 1911).

„Vím, že jsi našel a četl dopisy N.," oslovila ho, „a že nebudeš chtít asi se mnou dále žít — my se rozejdeme."

„My se nerozejdeme," odvětil prý Mužák. „Není toho potřebí."

Na to požádal Mužák prostřednictvím slečny J. M. Nerudu o vrácení dopisu své choti, a bylo mu vyhověno. Obsah jejich nemohl ho nijak pobouřiti, tím více ovšem obsah listu Nerudových. Proto se nezdržel, aby neučinil Nerudovi výtky, což nezustalo Světlé tajno. Odhodlává se proto porušiti slib daný manželu, že Nerudovi více psáti nebude, a píše mu ještě jednou — naposledy, aby se mu proto omluvila.

Z listu zřejmo, jak velice jí na tom záleželo, aby se Nerudovi do rukou dostal.*) Posílá mu jej jako obyčejně prostřednictvím své přítelkyně, „jejížto oddanost", jak

---

*) »... list buď zlobou okolností nebo vůlí pisatelky do rukou adresáta nedošlý« píše pí. Lauermannová.

v listě píše, „stokráte zkoušela, jíž důvěřovala jako sama sobě".

Jakž by se byla mohla naditi, že řádky ty, svěřené dle jejího mínění, rukám tak věrným, bude čísti sice mnoho očí jiných, ale nikdy ne oči toho, pro nějž byly určeny? —

Dopis Nerudovi nikdy odevzdán nebyl a nebyl také vrácen pisatelce.

Brzy po smrti Světlé r. 1899 navštívila mě stará dáma, býv. slečna Marie N.

„Jsem stará přítelkyně Vaší paní tetinky," oslovila mě, „a ráda bych vám něco důležitého pověděla, ale bojím se, abych vám tím nezkalila její památku."

„Jen mluvte bez obavy," povzbudila jsem ji, „nic na světě není s to, aby památku bytosti té drahé ve mně zkalilo, když jsem byla po tak dlouhou dobu svědkyní jejího působení."

Na to mi stará paní ukázala onen dopis, psaný Světlou Nerudovi — dopis, jenž svatou její památku ve mně zkaliti nemohl, poněvadž tam, kde jiní spatřovali kal, viděla jsem já třpytný jas. Na mou otázku, proč dopis neodevzdala nebo nevrátila, odvětila, že jí Světlá dovolila, aby si jej ponechala, že jej odevzdati nemusí!!

Při tom mi vyprávěla i ostatní podrobnosti tuto vypsané, ukázala onu stvrzenku od zlatníka za vyměněné diamanty, znějící na 150 zl., a když jsem ji přinesla sponku, z níž byly vyňaty, poznala ji okamžitě. Tím se mi konečně vysvětlila záhada, proč mi Světlá, přiřknuvši mně právo na všecky svoje šperky, právě tuto sponku nedovolila nositi. Připomínala jí zajisté svý-

mi falešnými drahokamy i faleš lidskou a dobu velikého utrpení. Mně však nyní připomíná jeden z nejkrásnějších činu Světlé, ryzost jejího srdce a heslo její, jemuž po celý život věrna byla: „Osvobozuj! Pomáhej!" — a jest mi dražší nade všecky v světě skvosty.

Dopis Světlou Nerudovi na podzim r. 1862 psaný, který si slečna Marie N. podržela a mně dovolila opsati, nemá data ani nadpisu a zní:

„Slyšela jsem z úst přátelských o jakémsi výstupu Vám velmi nemilém i že si stěžujete na útrapy, jichž jsem příčinou já.

O onom výstupu nevím nic bližšího. Nechci se naň tázati, abych snad znovu uznati nemusila pravdu onoho přísloví, jež dí, že je nám rozumný nepřítel méně záhubný než přítel pošetilý.

Ony útisky nepochopuji nikterakž. Nevím, jakou by Vám mohl kdo dělat výčitku a jakým to právem! Z úst mých nevyšlo aspoň té nejmenší; nemluvím s nikým o Vás. I před přítelkou nejvěrnější, jejížto ideální oddanost jsem stokrát zkoušela, jíž důvěřuji jako sama sobě, mlčím vždy o minulosti. *) Jen tenkrát, kdyby bylo mlčení moje nápadné, pronáším vždy úsudek příznivě lhostejný.

Netrpte, pane vážený, tyto narážky nikterak a od nikoho. Ze všeho, co se v jisté záležitosti nemilého pro Vás i pro mne přihodilo, jsem jedině vinna já. Jest mi to nemálo trapné, slyším-li, že trpíte doposud

---

*) Proto také vše, co se o věci té ústně zachovalo, postrádá věrohodnosti.

za ochotu, jíž jste se propůjčil mým fantasiím. Vám přísluší dělati výčitky mně, a mou povinností, abych se u Vás omluvila. Učinila bych to zajisté s velkým želem, kdyby Vám podobné pomluvy skutečně škodily. Ale u muže nemají, bohudíky, pražádného významu, lidé se mu naopak ještě obdivují, že má tolik štěstí, a závidějí mu jeho úspěchy. Buďte ubezpečen, že jsem i stojíc před stolicí soudní vždy vinila jen sebe, očišťujíc Vás, jak jsem Vám to byla povinna. K tomuto mému vyznání se vždy a před každým odvolejte. Kdo má k tomu chuti, nechť se mne na to optá.

Ostatně jsem přesvědčena, že jste vždy mluvil a jednal dle nejlepšího svého svědomí a vyššího soudu nad sebou nikdy neuznávejte. Já činím taktéž.

Ač jsem dala slovo, že Vám, pane ctěný, nikdy více psáti nebudu, neváhám přec je zrušiti, abych, dozvídajíc se, že trpíte, Vás v každém ohledu upokojila. Nechť mne raději stihá v očích Vašich i mých výčitka nedůslednosti než nešetrnosti a bezcitnosti.

Nehodlám těmito řádky nikterakž pohnouti oním mravistem klevet, křivých obžalob a hnusných domněnek, po němž moje nohy doposud kráčejí. Slepá důvěra osoby mně nejblíže stojící k povaze zcela ošemetné*) byla jich prvním základem. Podle jejího návodu se jednalo, a výsledky jednání se jí bezohledně svěřily s důkazy nesmírné vděčnosti, že tak bystrý měla zrak, zachovavši tím celou rodinu. Co se jí svěřilo co největší tajemství, věděli ale moji nepřátelé hned druhý den od slo-

*) Od ní pochází nejvíce klamných zpráv, které z úst do úst přecházejíce až dosud se kolportují.

va k slovu. Hovory, výrazy, výstupy se překroutily, přemrštily, kolujíce v rozmilých variacích. Ale i Vy, pane, nemáte věrných přátel. I tam, kde Vy předpokládáte největší oddanost, jí není, aspoň v té míře, jak by bylo žádoucno. Buďte velmi pozorliv, více říci nechci.

Nevím, jakého druhu jsou výčitky Vám činěné. Praví-li se Vám ale, že jste, ač nevinně, zrušil muj mír domácí, nepřičítejte tomu žádného významu.

Kde je ticho, tam není ještě klid, a klid není ještě mírem. I vnitřního svého pokoje jsem Vámi nikterakž nepozbyla. Mne netíží výčitka žádná.

Proti čemu jsem se prohřešila, přistoupivši k Vám? Byla jsem po mnoho již let prosta všech opravdivých povinností a závazku, jen konvenienci vázána.*) A ani proti této tyrance jsem se neprovinila, nikdy jsem neumluvila s Vámi jakousi tajnou schuzku, navštívil-li jste mne, chodila služka sem a tam, každý měl přístup. Bylo to jen náhodou, nikdy napřed osnováno, zustali-li jsme několik minut sami, jak sám nejlépe víte.

Musím se srdečně smáti, slyším-li o svých smrtelných hříchách, nevyměnila bych je, přisámbuh, za ctnosti mých obžalobníkuv. Hanlivé jich o mně úsudky mne bolí méně, než kdybych se píchla o špendlík. I toho si více nevšímám, že si jistá koterie, již heslem je pokrytectví, dává všemožnou práci, aby na čelo moje vtiskla pečeť hanby. Přeji jí provozování ušlechtilého tohoto řemesla, k jinému nemá beztoho schopnosti. Svoje tedy k svému.

---

*) Poměr mezi manžely byl později mnohem vřelejší a utvářil se tak, jak jej líčím ve »Vzpomínkách na K. Světlou.«

Revoluce stojí sice mnoho krve, ale v celku mívá vždy následky výhodné. To neplatí jen o státech ale i o jednotlivcích. Má vzpoura proti legitimnosti v prospěch práv přirozených měla i pro mne velké výhody. Někdo teď za mne vaří, šije, uklízí, jsemť úplně paní svého času i své osoby. Tento výboj mne odměňuje za mnoho.

Smím teď neustále žíti ve společnosti nejlepších svých přátel, zajisté jste uhodl, že to jsou knihy moje. Teď teprve jsem poznala úplně posvátnost básnictví, význam vznešený snah literárních. Líbala bych někdy se slzami nohy těch, kteří mně, neznámé, lijí balzám do duše, přede mnou rozhrnují velkolepé činy a obrazy, a bojujíce proti špíně leninvých předsudků, na nichž je postavena viklavá budova naší morálky, prstem nadšeným mi ukazují k světům jiným, věčným, myšlenkovým!

Musím se Vám vyznati, že jsem zadala o domovské právo do oněch světů, do toho našeho se naskrze nehodím, jak mi zajisté, nejen z galantnosti přisvědčíte. Chovám se v něm, mezi námi řečeno, jako znamenitý rek Don Quichote de la Mancha. Cítím, že zustanu do své smrti, vzdor zkušenostem všem, odleskem hrdinského velitele Sancho Pansy.

Mohu Vám sice za to ručit, pane velectěný, že se osobně nikdy více nesetkáme na této slavné zemi, ale není v mé moci, abych totéž slíbila o jméně svém. Nechť ale na Vás neučiní dojem nemilý. Přeji si naopak, abyste si pokaždé vzpomněl, že k Vám chová vlastnice jeho vděčnost hlubokou.

Vámi, pane, poznala jsem cit velký, ušlechtilý, mocný, tak mocný, že jsem jej nezapřela, stojíc na pranýři a cítíc, že země pod nohama mýma povoluje. Bylť on ve dnech velmi temných, kde sršela na mne se všech stran hana a opovržení, pýchou a útěchou mou jedinou!

Zdali byl poznán, oceněn, nebo potupen, profanován a zrazen, netáži se po tom a nikdy jsem se po tom netázala.

Jen sprostý kov se musí chránit před zlobou povětří, zlata se rez nechytá, pane můj! Zlato se nedá ohlodat ni mrazem ni hlohotem, nejparnější zážeh slunce ho nezatemní. Jen, vrhne-li je ruka lhostejná neb opovržlivá do ohně, tu se — rozpustí — nezměněné je zničí živel nejčistší.

Podletí uletělo, poslední sen uvadl s posledními růžemi, kdo jich bude želet, uzrává-li místo nich na polích zlatá žeň? Zraji s ní, dumání moje, poslední to ohlas prchající mladosti, ustoupilo činnosti. Nechci být jen listem, nýbrž květem na spanilém stromě svého národa. Nevím, nevím, nepodlehnu-li nepříznivým ménu vyvinutí poměrům, odolám-li nepřízni, závisti a nenávisti, se všech stran na mne doléhající... jsemť ale tak pevně přesvědčena, že aspoň Vy, pane vážený, mi přejete, aby mi tato poslední touha neselhala, jako jste přesvědčen Vy, že se vždy srdečně potěším, dozvím-li se jakousi vlídnou náhodou, že jste tak šťasten, jak jsem si vždy přála a nikdy přáti nepřestanu."

*

Že Neruda tento její list neobdržel, Světlá se nedověděla, stýkajíc se se sl. Marií, jež se později provdala, ještě po celé desítiletí. Co však si myslila o Nerudovi, když na takovýto dopis — mlčel, těžko říci.*)

Mluvili k sobě pak již jen svými pracemi. Světlá tvořila zimničně dle slov svých, že nechce být jen listem nýbrž květem na spanilém stromě svého národa.

Do r. 1862, — tedy za dobu čtyř let — napsala tyto práce: Dvojí probuzení, Sefka, Sestry, Společnice, Líbánky kokety, Láska k básníkovi, O Krejčíkově Anežce, Zamítání, Za májového večera, První Češka, Několik archu z rodinné kroniky, Cikánka, Ještě několik archů z rodinné kroniky a Lesní panna.

V dalším pětiletí po rozluce s Nerudou následovaly práce: Skalák, Několik dní ze života pražského hejska, Na úsvitě, Lamač a jeho dítě, Škola mé štěstí, Z tanečních hodin, Drama zbořeného domu, Rozcestí, Vesnický román, Dcera pouště, Z Ještěda, Kříž u potoka, Jitřenka, Kanturčice, Frantina, Večer u koryta, Poslední paní Hlohovská, Mladší bratr.

Jsou to nejplodnější léta Světlé. V nich napsala svoje stěžejní romány, vždyť měla to tajemné kapradí, které kvete jen v svatojánské noci zlatým květem jedinou hodinu.

Nebylo Světlé zapotřebí, aby sbírala svoje motivy na luzích francouzských a jinde ještě a na českou půdu je přenášela, kterážto výtka nespravedlivá, tak často kritikou opakovaná, ji nejvíc bolívala.

---

*) »Kéž bys nikdy nepodestlala skvosty srdce svého krokům nevděčným, netečným,« napsala později jiné své přítelkyni.

„Já nikoho nenápodobila, nikoho neopisovala, cena mých prací je v jejich pravdivosti," píše do svých poznámek, jež tuto podávám a které nebyly nikde dosud takto celkově otisknuty.

„Píši proto vesnické povídky, poněvadž se tato látka ztrácí od roku k roku, ponèvadž za deset let toho zbude málo a pro tu chvíli má velmi málo pěstovatelů. Každý muže psát ze sociálního života jiných vrstev, ale aby mohl psáti ze sociálního života lidu, k tomu musí mezi ním žít v chaloupkách jeho, a nikoli s oken panského domu naň pohlížet.

Mně štěstí to se přihodilo, že provdavši se za člena prastaré selské rodiny, jejížto praotec byl prý s lesní pannou oddán,*) jsem se stala jedno s lidem, učinila jsem hluboký pohled v klenotnici jeho. Jak se přebírá románopisec historický v archivu, tak jsem já naslouchala jeho upomínkám.

Není jen zajímavo vědět, jak smýšleli páni ve svých hradech, jak intrikovali, nýbrž co dělal lid, není jen důležito sledovati pokrok v hlavách učenců, ale také, která myšlenka na lid pusobila, jak se ujala, a kdybychom byli nalezli badatelů méně aristokratických, tož bychom byli přišli na věci znamenité. Kdybychom neměli lidí, před nimiž vznáší se ideál jako v Šimonu,**) kterýž působí na jiné, a ti zas na kruhy rozhodné, pochybuji, že by byli měli vůdcové naši takovou

*) Pocházejíc z téže rodiny, mohu dosvědčiti, že pověst ta udržuje se v potomcích jejích dosud.

**) V povídce »Ten národ.«

chuť k oposici, ale sílí je lid, který volá: „Neustupme!“*)

Nepřihlížela jsem jen k pověrám, nýbrž k zvláštnosti povahy přesvědčena jsouc, že jisté vlastnosti se mohou vyvinouti jen v jistých místech, jako byliny jen v jisté půdě. Pročež se mi nezdá správné, neřekne-li se, která krajina je pozadím. Vysvětluje se tím mnoho. A tvrdím ještě jednou, co bylo možné v horách, by bylo na planině zcela jinou tvářnost na sebe vzalo.

Ovšem, teď se lid sbližuje, vyměňuje svoje zvláštnosti, bere povahu všeevropskou, pročež s takovou žárlivou, napnutou pílí jsem sbírala poslední zbytky jeho karakteristiky, kterou však přece zcela poměry nezavanou, vždyť i každé velké město má svoji karakteristiku, podrží i národové svoje základní rysy. Já slyšela o tom a jiném, o osudech jeho a bedlivě jsem hledala tu nit jeho individuálnosti, proč se to tak a nejinak stalo. Čtenářstvo tak laskavě přijalo moje práce, obdržela jsem tolik důkazů přízně, že myslím, že nepřijdu nevhod.

Já jsem jim nikde nevnutila svých myšlének, svých názorů, jen to, co bylo v nich, jsem podala, byla to úloha vděčnosti, neb kdyby byl každý tak jednal, tož bychom viděli, co lidu našemu děkujeme. Nemám jiné ctižádosti, než abych podala kus života lidu, co článek v řetězu vzdělanosti obecné.

Jak přírodozpytec studuje floru jistého kraje, si všímá všeho, i každého lišejníku, tak jsem si všímala, kterak kvetl tam národ, jaké má zvláštnosti, jak kvete bylina vzdělanosti jeho, jak přechází, jak se přetvořuje.“

*

*) Psáno před čtyřiceti lety!

Tak pojímala Světlá svou činnost spisovatelskou, jíž Neruda s velikým zájmem sledoval a psal o ní nadšené referáty.

Uvádím z nich jen některé:*)

„Jednou jsem napsal, že u nás vesnický román není už možný, poněvadž je nejzvláštnější ráz české vesnice už setřen... Mýlil jsem se, jako se mýlili ti, kteří se domnívali, že český národ je proto mrtev, že se uzavřel v chaloupky selské. Jako Jungmannové z chaloupek vyvedli češtinu zas ven do kruhu živých jazyku, vnikla spisovatelka K. Světlá do těchže chaloupek a vyvedla z nich českou individualitu dramatickou, způsobilou, aby, uvedena jsouc v český román, připojila k světové literatuře článek nový, tím zároveň českou literaturu důstojně uvedla v písemnictví to světové. — Jméno Světlé značí velmi mnoho: značí dokonalé mistrovství u vypravování, plné prodchnutí národním duchem; moderní výši i rozhodnou individuálnost zároveň. Světlá vypravuje romány českých lidí, postavy, které ona předvádí, ani nemohly jinde vyrůst, než z české krve, ale postavy ty mají právo umístěny býti hned do galerie světové, jsou umělecky provedeny dokonale, s onou geniálností, která v literaturách i velkých národuv objevuje se jen obdobně a často v časových mezerách dosti dlouhých. Světlá nehoví žádné manýře snad právě obvyklé, nevyhledává chuti čtenářstva, ona tvoří díla umělecky naprosto platná. Nadána mohutnější plastikou, než měla sama Sandová, rovná se myšlenkou a citovou

*) Nerudovy sebr. spisy řada II. sv. VII.

hloubkou duchu svět nyní fascinujícího Turgeněva. Postavy jejího Vesnického románu nebo Kříže u potoka jsou přímo kouzelně krásny. Myslím, že, kdyby geniální sochař je dle ní chtěl znázorniti mramorem a geniální malíř barvou, jeden i druhý že nám musí podat tvar i výraz dopodrobna stejný, tak určitě kreslí ona pouhým slovem."

Ve feuilletonu „Český román vesnický a jeho tvůrkyně" Neruda píše:

„Jsou to postavy nové, jakých v galerii jiných národů nenalezneme, a přece nám známé, neboť jest nám, jako bychom byli z vlastního nitra materialu k nim dodali."

*

Zvláště tato poslední slova jsou významná.

Když redigoval Neruda po vyhoření Národ. divadla slavnostní list „Národ Sobě", obrátil se prvně zase po letech s dopisem ku Světlé. Stručný ten lístek, v němž žádal Světlou o příspěvek, nemohu zde podati, neboť se stal kořistí některého sběratele autografu.

Světlá však byla tak věrna slibu choti danému, že Nerudovi více psáti nebude, že ještě po tolika letech mu dostála, a odpověď byla nucena napsati pisatelka těchto řádků. Příspěvek slíbila jako vždy, jednalo-li se o prospěch dobré věci. Neruda odpověděl:

Vysoce ctěná slečno!

Je ovšem obtížno vmysliti se do klíčících myšlének spisovatele jiného. Zvláště však obtížno, je-li pro celou povídku tak málo místa, jak jsem již naznačil. Předpokládaje však, že vysocectěná paní Světlá by neuvedla myšlenky na noveletty Svoje, kdyby nebylo stručné a přece plně působivé jich provedení stejně možné, myslím ovšem, že nejvítanějším bude oznámený obrázek vesnický: „Na zdar důstojného". Do druhé řady bych — při účelu našem — položil črtu z r. 1848, ač dle osobní sympatie mé by mně předmět této byl milejší.

Přiznám se, že jsem jaksi stísněn tím nedostatkem místa. Nevím věru ještě, jak přece s úspěchem vyváznout. Povídku na př. nejspíše dám jen tu jednu,*) ač nevím arci ani zde ještě nic určitého. Jediná má naděje je, že spisovatelé budou mne nejen podporovat pracemi výbornými, nýbrž i případnou shovívavostí svou.

Prosím, abyste laskavě, vysoce ct. paní Světlé sdělila výraz dokonalé mé úcty, a sama přijala vřelý dík a srdečný pozdrav můj.

Oddaný

25./2. Jan Neruda."

*

Toť poslední ozev Nerudův vůči Světlé.

V poslední době svého života sedávala Světlá celé hodiny v parku Karlova náměstí. Neruda procházíval

*) Na zdar důstojného.

se tam se svým posluhou, vždy uctivě Světlou pozdravil, ale nikdy jí neoslovil, jak činili všichni ostatní literáti a známí.

Když se kolem parku ubíral průvod jeho pohřební, hleděla Světlá za ním hluboce dojata.

„Nezemřel, kdo zůstavuje zlatou stopu v srdci národa svého," hlásala slovanská trikolora jejího věnce položeného na rakev Nerudovu.

*Co úkolem básníka?**)

„Co úkolem básníka?" často se tážeme. On nám odpoví: „Vše, co v něm vře, vše, co v něm se zobrazuje, vypsati slovem vzletným a spanilým, jiných neznat mezí ni zákonův."

Stará báje nám vypravuje o božském básníku, k jehož nohám divoké šelmy krotce se přitulily, když ponejprv zazněly zlaté struny jeho lýry.

Divnoť nám, že teď, když u nás tolik bájí se podává, právě této nad jiné poetické a pro básníky významné ještě nikdo z mladých pěvců našich literatuře naší nevtělil, podobalo se nám vždy, že divé šelmy k nohám pěvce se tulící, zkrocené zlatými zvuky jeho,

*) Připojuji k listům z r. 1862 počátek úvahy, která sice nepochází z té doby, jsouc Světlou diktována služce v těžké oční chorobě as o desítiletí později, ale vztahuje se k době té svým niterným obsahem, jenž není bez významu pro literárního historika. Obsahuje zajisté tresť rozhovorů Světlé s Nerudou. Jest zajímavo porovnati tuto kusou úvahu s doprovodem Vrchlického k sebr. básním Nerudovým.

jsou zlé vášně, jež v lidských prsou zkrotiti jest božským jeho úkolem. Dle mého náhledu má básník zjemniti mysl naši, vzbuditi tóny sladce mohutnými dřímající v srdcích našich city tklivé a svaté, nadchnouti nás pro právo, vésti nás ke světlu. A nikdy oněmi obrazy žhavé smyslnosti, oněmi strojenými bouřemi rafinované vášně s vnadidlem poetických slov a barev vzbuditi a podněcovati v srdcích našich — zvíře.

Jest to básníka důstojno rozepisovati se, jak chutná sklenice šumného vína, kus bažanta, šťavnatého, sladkého melounu, jak chutná políbení aksamítových rtů? Toť věru pocit, který v nikom buditi a síliti nemusí, který v největší části lidí až příliš prudce se ozývá, tak prudce, že přehlušuje každý dojem jiný, něžnější, vznešenější.

A co se děje v něm potom, když básník ono labužnictví povýší pérem svým výmluvným na výši dogmatu?

Často mi odpověděno, pakli s takovýmito náhledy se vytasím, abych přec byla upřímná, že vše fikcí krom fysického požitku, že jsme my vzdělanci s naší reflexí vlastně nešťastni, že divoch, jehož potřeby jsou ukonejšeny, v oněch chvílích nejšťastnějším na světě člověkem, a nikoli člověk civilisovaný se svými sny a touhami, a citovány mi výroky některých spisovatelů, kteří prý píší bez pokrytectví a pedanterie, a kteří s úsudkem nadzmíněným se shodují. A skutečně, dosti výroků takových se ozývá, kteréž nejen že závidí divochům, ale pakli by se měly státi věty jejich v literatuře platnými, z člověka brzy divocha by učinily.

Jestiť to věc příliš důležitá, než abychom při ní se nezastavili. Cítím povinnost pověděti, co ze zkuše

nosti sama na sobě jsem shledala. Jsouc náhle vyrvána z nejlepší činnosti své, v jejímžto pozadí na mne hleděla z prázdných důlků slepota, tázala jsem se, kde naberu sil, abych hrůzám těm odolala a je snášela. Málo by mi byl pomáhal světoborný vzdor, satyra nejkousavější, ironie nejkrvavější — a revolveru nebylo po ruce.

Také ho nebylo potřebí, můj idealismus mi dostačil. Nechť jsem připouštěla veškerá krutá učení materialismu o ničemnosti světa toho, o potměšilé hře, již s námi provozuje příroda, všecky theorie o prázdnotě našich ilusí, o směšnosti našich ideálů, já nezoufala.

Majíc před očima moře plamenné, divoce zmítané, jsouc k samovraždě v tmavém pokoji odsouzena, neměla jsem okamžiku netrpělivosti či nevrlosti, dovolávám se, že slova moje jsou pravdivá, svědectví všech svých přátel, tehdáž mne navštěvujících.

Myšlenky moje dějinami se obíraly, hledala jsem v nich stopy velikých mužů a žen, kteříž sloužili lidstvu a setkávajíc se s dobrem v jejich srdcích, s krásou v jejich myslích, s pravdou v jejich konání, byla jsem zcela spokojena v záři tohoto božství.

Byla jsem zcela spokojena, zkoumajíc vlastní činnost a dávajíc si svědectví, že jsem pérem svým nikdy nelhala, nikomu nelichotila, nýbrž vždy jen psala to, co s přesvědčením mým se shodovalo. Cítíc hluboce laskavost svého okolí, poznala jsem, že první článek víry musí býti: Pomáhej! A pakli nechce básník pomáhat, pakli se chce jen skvít, to jest jen bavit, tož není dědicem božského pěvce, a zlatá lýra nepatří do jeho náručí, neb nevyláká jí žádného zvuku, jímž by

zkrotil zlé démony, sám je v jejich moci, holduje užívavosti a prohlašuje tyrsus za žezlo světem vládnoucí.

Ale český básník má úkol naléhavější, duležitější než básník kteréhokoli národa jiného. Ozývá se sice s mnohých stran rozhorlené volání, že básníkovi se musí poskytnout úplná svoboda — ne, nejsem toho náhledu. Má sice boháč právo promarňovati zděděné svoje zlato, ale básník nemá práva promarňovati zlato svého talentu, libovolně nakládati s poklady, jimiž příroda ducha jeho obohatila, jest povinen za přednost, kterou mu skytá, věnovati se svému národu, to jest: národní jeho osobnost přivésti k nejkrásnější, nejmohutnější platnosti.

Činili tak dosud všichni velicí básníci národu jiných; a při všem kosmopolitickém rázu svého vzdělání, při vší úctě, již chovali k myšlenkovému světu národů druhých, jestiť Viktor Hugo nadšeným Francouzem, Björnson nadšeným Norem, a Schiller byl nadšeným Němcem. Komu se hluboko do duše nevryla jeho slova „An's Vaterland", kteráž by se měla státi heslem každého básníka! Nejedná se tu jen o zpracování látek domácích, vždyť Poláci, největší to vlastenci mezi básníky, kteří nevěnovali jen péro národu, nýbrž vždy byli hotovi položiti zaň hodnost, krev, statky, nevolili si vždy látky domácí, ale vždy je pronikuuli onou úchvatnou zaníceností, onou půvabnou sentimentálností, oním poetickým vzletem, kterėžto vlastnosti z nich učinily národ rytířský, a toto rytířství jest jejich znakem, základem jejich národní povahy, kterouž v básních svých oslavili.

A kterýž jest základ národní povahy české? Náš veliký pěvec Čelakovský, jenž s pravou českou pocti-

vkusu a svědomitostí nazval básně svoje skromně pouze Ohlasy písní těch kterých národních větví, zajisté nemálo by užasl, s jakou smělostí se podávají parafráze básníku cizích za práce puvodní, jsouce často i od kritiky zbožně a poslušně veřejnosti vstříc za takové prohlašovány.

Pěvec ten, před jehož mravní opravdovostí s hlubokou se klaníme úctou, praví ve své předmluvě k „Ohlasům písní českých", že největší ho stálo práci nabýti onen zvuk prostoduchosti, jenž prochvívá národní poesii českou. A tato nevyrovnaná prostota, tíhnoucí k cílum nejvyšším, zdá se mi býti základním rysem národní povahy české, neb shledáváme ji v každé veliké osobnosti na jevišti našem dějinném. Hus, Žižka, oba Prokopové — jaká to prostota v jejich konání, jaký to vzlet v jejich myšlenkách, jaká to hloubka v jejich zásadách, kteréžto vlastnosti nám lze sledovati na všech jejich stoupencích méně vynikajících a známých, pakli si bereme čas je stopovati.

I dříve, kdy ještě český živel bez nátlaku cizích živlů se vyvíjel, lze nám totéž pozorovati. Jak vážně, opravdově a prostě si počíná na příklad Libuše! Kde příklad v dějinách jiných panenskosti tak čisté, bez licoměrnosti a upejpavosti, která má jen na zřeteli povinnost svou, netážíc se hlasu srdce svého, nýbrž jen vule svého národa. A právě tato prostota velebná zdá se nám býti příčinou, že tak málokterá látka z dějin našich byla šťastně zpracována,*) právě tato prostota se nám zdá býti příčinou, proč mnozí naši básníci, hrajíce

*) Připomínám, že toto psáno v letech sedmdesátých.

si tak rádi skvělými obrazy, v nichž Román slávychtivý si libuje, do nich se vžili, studujíce jejich autory pilněji než lidu svého památky, tato prostota, zdá se mi, že zůstane ještě dlouho úskalím, o něž se rozkotá mnohý dobře míněný pokus.

Nemohu si ani představiti, co se to děje v tak velké části naší nadané mládeže, že tuto velikost nepochopuje a že není nejnaléhavějším přáním jejím, obraz její podati v pracích svých, že si tak mnozí hrají s věcmi jinde dávno odbytými, že nám přinášejí do literatur odlesky toho, co každý vzdělanec zná odjinud, proč si libují v těchto imitacích, nepřidržujíce se raději překladu originálu toho, jejž napodobují. Ale i při překladech jest veliké opatrnosti potřebí, a neměli by se začátečníci jimi obírati, nýbrž duchové již dospělejší, zralejší. Upozorňuje Schopenhauer…

* * *

Nedopsány zůstaly řádky ty, tak jako přerušeny byly styky Světlé s Nerudou, ale jistě se Světlá klamala, píšíc o rok později sl. Marii N., jíž stále plně důvěřovala: „Zamýšlela jsem Tvou pomocí leccos dobrého, kdo může za to, že se to nepodařilo, a že žíhavky vykvetly tam, kde měly vykvésti růže?“

Zajisté, že ze styku jejích s Nerudou nevykvetly samé jen žíhavky.

* * *

List slečny Anny Holinové panu prof. Dr. Albertu Pražákovi.

Velectěný pane!

Tak lidé nevěří, že paní Mužáková navázala milostný román s Nerudou? — No, já se tomu nedivím! Když přišla kdysi Aninka Krolmusová, jak jsme hospodyni p. P. Krolmusa říkali, a povídala mi, že má Neruda s vdanou paní známost, nevěřila jsem tomu také — a což, když jsem se dozvěděla, že paní ta jmenuje se Mužáková! – To jsem ani pochopit nemohla!

Bylo mi sice divné, že Neruda od té doby, co u dámy té s Hálkem byl, požádat jí o příspěvek do Almanachu „Máj", častěji o ní mluvil. Nepřikládala jsem však tomu větší váhy, než že s přispívatelkou do knihy, o kterou se tolik stará, musí se s dámou tou častěji scházet.

Byla to trudná doba, kdy „Máj" byl vydán. — Aby bylo více přispívatelů, napsal Neruda sám povídku, a podpis není „Neruda" — nýbrž někdo jiný.*)

Neruda mne tenkrát žádal, bych o tom nikomu nepovídala a hlavně jméno bych zamlčela. — Vyhovujíc jeho přání, jméno nepovím.

Hněvala jsem se, že lepší práci dává jinému a sobě nechává, co se mně méně líbilo. — Inu, vždyť jsem tomu tenkráte nerozuměla a teď snad také ne.

Když byl „Máj" vydán, nechali pánové 6 exemplářů vázat v bílém hedvábí.

---

*) Dvojí probuzení od K. Světlé napsal tedy dle slečny Holinové — Neruda.

Jednu knihu dostala paní Anna Fričová, druhou slečna Dorotka Horáčková, později provdaná Hálková, třetí já, čtvrtou snad paní Mužáková. Kdo dostal ostatní dvě knihy, více se nepamatuji.

Jednou přišel Neruda a povídal: „Já bych nemohl mít učenou ženu, s kterou bych se musil o každé slovo hádat, u které bych si nemohl odpočinout. Já musím mít ženušku roztomilou, která mi rozumí a nenutí mne k neustálému přemýšlení. *) Já musím mít svého Anouška."

Seznala jsem z toho, co povídá, že se asi v něčem s paní Mužákovou nepohodl.

Následkem vážného ochuravění mé matky jsem nevycházela a nestarala se také o nic jiného, než o domácnost a drahou svoji matku.

Byl masopust. Na Žofíně „Beseda" — Neruda mne tolik prosil, bych na „Besedu" šla.

Dokazovala jsem mu, že to není možné, že v noci za příčinou churavosti matky nespím, musím ji ošetřovat a také, že nemám k Besedě nic připraveno — a pak hlavní věc — nemám „gardedámu" a bez té přece do Besedy jít nemohu!

Neruda mi na to odpověděl: „Anoušku, já se postarám o gardedámu, kterou Vám budou všechny dámy závidět."

Dopoledne před Besedou ještě přišel se mne ptát, půjdu-li přece, a když jsem řekla, že ne — poroučel se.

---

*) Shoduje se s výrokem Světlé, jak nerad se Neruda podroboval tělesní i duševní změně, již v něm působila.

Myslila jsem, že nahlédne, že se nemohu bavit, když má matka tak vážně churaví, a že večer místo do Besedy přijde ke mně.

Neruda však nepřišel.

Neż jsem probděla — jak, to ať se mne nikdo neptá.

Druhého dne dopoledne pan Neruda přišel, povídal, jak se bavil — jak krásně bylo na Žofíně, jak je nevyspalý, že přišel až k ránu — a hrozně zíval.

Mne jeho povídání bolelo. Byl to hrozný rozdíl mezi jeho vesele zažitou nocí a mou! Omluvila jsem se, že musím do kuchyně, že matka smí prvně jíst koroptev, a že se bojím, aby ji snad služka nepřipálila, a odešla jsem z pokoje. Jak dlouho jsem v kuchyni byla, nevím, vím jen tolik, že za chvíli přišel Neruda ke mně a povídal: „Jak vidím, nemá slečna dnes kdy se mnou mluvit. Nechci zdržovat," políbil mi ruku a odešel.

Ten den skončil náš román.

Druhý den přišly dámy a povídaly, že tančil Neruda jen s Lidunkou Šmidtovou a že se bavil nejvíce s její gardedámou, paní Mužákovou. Tak Lidunka sloužila co můstek mezi Mužákovou a Nerudou!*)

O skandálu, který měla Mužáková a Neruda — a o sklamání, které tak těžce nesla Lidunka, dozvěděla jsem se nejdříve od slečny Marie N..**) bývalé lásky

---

*) Opět shodné s listem, kdež činí Světlá Nerudovi pro to výčitky.

**) Slečna Marie N. sprostředkovala v Praze výměnu listů mezi Světlou a Nerudou, jak již dříve bylo pověděno

prof. T., pak provdané. Později od paní N. a ještě později od paní B.,*) která po hrozném výstupu u Mužáku byla panem Mužákem požádána, by přinesla od Nerudy dopisy, které mu paní Mužáková zasílala.

Také dopisy Lidunkou mu zaslané musil Neruda vrátit.

Ubohá Lidunka myslila, že ji Neruda miluje, že všechno, co píše, platí jí a ono to zatím vše platilo paní Mužákové.

Teď asi Neruda vystřízlivěl a namáhal se, bych se s Mužákovou nesešla, jak dopisy jeho dokazují. V jednom dopise mi píše: „Prosím, chcete-li mně něco k vuli udělat, nechoďte k M. — Příčinu Vám nemohu blíže udat, je však dosti důležita. Jakákoli výmluva bude dobrá, jen když nepůjdete. — Váš J. Neruda.“

Druhý dopis: „Když již jednou někdo do komité vstoupil, ač se mu to zrazovalo před týdnem, nezáleží na podpisu na veřejnosti nic více.

Návrh Mužákové je velepraktický.**) Radím, je-li na tom záleženo, aby po této záležitosti komitejní všechna veřejnost a styk s jistými osobnostmi minuly. — Váš J. Neruda.

Mezi jistými osobnostmi myslil Neruda hlavně paní Mužákovou, s kterou jsem se náhodou přece sešla, ona mne pozvala, abych, nevím již za jakou příčinou, ji navštívila, a vědouc, že tím Nerudu pohněvám, docházela jsem k ní potom častěji.

---

*) Slečna uvádí dámy ty plným jménem.

**) Týče se patrně návrhu na uspořádání věcné národní loterie, jež vynesla ve prospěch Zd. Havlíčkovy přes 30.000 zl. Na provolání se však sl. Holinová nepodepsala.

Že mne Neruda od Mužákové i později zrazoval, mohu dokázat tímto dopisem, který zní:

„Milý Anoušku!

Poněvadž chci, abys o lásce mé vždy pyšně mluvit mohla, píšu Ti následující. Někteří lidé, před kterými jsem Tě již varoval, věda dobře, proč, chtějí nám mrzutost způsobit, chtějí Tobě namluvit o jakés mé lásce k Lidunce Š. a Tobě snad i některé cedulíčky dodat.*) Zítra nebo nejdéle pozítří Tobě vše vysvětlím, a budeš mně mít pak radši ještě než dříve, neboť jsem měl opět příležitost, abych dokázal počestnost svou.

Přijdou-li Ti oustně, chovej se pyšně, pokoušej je, mluv, „že's to již dávno věděla“, „že jsou tak již ti mužští v maličkostech, ve velkém že mě ale zcela duvěřuješ, a za cedulky že mužeš se odměnit cedulkami jinými, na kterých snad mnohem více záležeti bude.

Přijdou-li písemně, budu Ti dustojnou odpověď diktovat.

Prozatím Tě líbá jen v duchu

Tvůj Neruda.

Přemlouvají Tě k stejným šatům na „Besedu“. Chceš-li, uděláme jim ten špás, že budeme vesele s nimi tančit.

Nechceš-li, opatřím já společnost dobrou.

Leden 1863.

*) Zde nemohla být míněna Světlá, která by se nikdy nebyla propůjčila k tak nízkému jednání.

Dámy nepřišly — cedulićky jsem neviděla — a vysvětlení od Nerudy jsem nepřijala — nevěřila jsem mu více.

S Nerudou jsme se pak ještě nějaký čas scházeli, ale neměli jsme si co povídat, báli se o tu nešťastnou historii zavadit a rozcházeli se tak pomalu ale jistě, až jsme se rozešli nadobro.

Když jsem pak po čase byla nevěstou, povídala mi paní Mužáková: „Tohle jste neměla Nerudovi udělat, ono ho to strašně bolí.“ Já na to neodpověděla, ale myslila jsem si, „a on mi tu bolest mohl udělat, a ty, paní, ještě o jeho bolu mluvíš?!“

Když psal Bohuslav Čermák životopis Nerudův, ptal se mne, kdo je L. Lhala jsem a řekla, že nevím.

Věděla jsem, že dáma ta je vdána, snad také matkou, a myslila jsem, kdo ví, jestli by jí to bylo milé, kdyby se o ní psalo. Nyní mne to mrzí, že jsem to Čermákovi neřekla.

Dáma ta byla tenkráte v Rusku, a jak jsem se po jejím příjezdu do Prahy dozvěděla, byla bezdětnou vdovou, a myslím také, že by jí to nebylo bývalo protivné, kdyby byl Čermák o ní psal, a Čermák by byl měl opravdu radost, kdybych mu byla řekla, že je to Lidunka.

Škoda — no, už se stalo!

U paní Mužákové jsem byla posledně r. 1898.

S veškerou úctou oddaná

Anna Holinová.

Obsah Sebraných spisů K. Světlé.

(V závorce udáno, kde a kdy poprvé práce vyšla.)

Sv. I. Kříž u potoka (Matice lidu r. 1868).
Sv. II. Zvonečková královna (Matice lidu 1872).
Sv. III. Vesnický román (Květy 1867).
Sv. IV. Kantůrčice (Květy 1869).
Sv. V. Černý Petříček (Světozor 1871).
Sv. VI. Pod starými krovy: Str.
Motýl (Ruch 1884) 5
Dcera otce svého (Ruch 1884) 73
Na košatkách (Ruch 1885) 139
Mladá paní Zapletalová (Ruch 1882) 251
Sv. VII. Nemodlenec (Světozor 1873).
Sv. VIII. Kresby z Ještědí:
Přišla do rozumu (Ženské listy r. 1878) 5
Teta Vavřincová (Koleda Moravská r. 1878 55
Hubička (Osvěta r. 1871) 85
Nebožka Barbora (Osvěta r. 1873) 149
Námluvy (Osvěta r. 1872) 183
Sv. IX. První Češka. (Bibl. pův. románů r. 1861).
Sv. X. Ze staré Prahy:
Škapulíř (Přítel domoviny r. 1889) 7
Drama zbořeného domu (Květy 1866) 149
Sv. XI. Prostá mysl I:
Josefů Josef (Osvěta 1887) 5
Kterak se dohodli (Osvěta 1887) 55
O Krejčíkově Anežce (Bibl. pův. rom. r. 1860) 77
Ze starých časů (Pečírkův nár. kalendář r. 1889) . . 145

Str.

Divousove (Zora moravská 1882) 191
Mladší bratr (Květy 1871) 221
Ten národ (Květy 1872) 261

Sv. XII. Ohlasy z r. 1848.
Z ovzduší barikád (Světozor 1880) 5
Pán a sluha (Vánoční almanach Dörfluv r. 1882) . . . 49
Mlha (Vesna 1884) 95
Tři chvíle (Osvěta r. 1880) 137
Bludička (Ruch r. 1881) 171

Sv. XIII. Frantina (Květy 1860).

Sv. XIV. Upomínky (Osvěta 1874) 3
Pan policejní komisař (Světozor 1881) 231
Jindřich Fügner v mé paměti. (Almanach Za praporem Sokolským r. 1887) 269
Úryvek ze vzpomínek (Černá hodinka 1893) 285
Mžiknutí osmačtyřicátnice do naší minulosti (Ženské listy r. 1897 301

Sv. XV. Prostá mysl II.:
Blázínek (Kalendář paní a dívek r. 1891) 5
Větrně (Premie I mel. Besedy r. 1888) 39
Sefka (Posel z Prahy r. 1858) 65
Lamač a jeho dítě (Zlatá Praha r. 1864) 91
Večer u Koryta (Květy 1870) 167
Skalák (Lumír r. 1863) 183

Sv. XVI. Na úsvitě (Národ 1864).

Sv. XVII. Romanetta z Ještěda I.:
U sedmi javorů (Květy 1890) 5
V Hložinách (Světozor 1885) 123

Sv. XVIII. Poslední paní Hlohovská (Světozor 1870).

Sv. XIX. Tendenční povídky pro náš lid:
Bohatá nevěsta (Domácí Krb r. 1883) 5
Nezabloudil (Vesna 1883) 83
Hospodská v Letovicích (Kalendář Ústř. Matice školské r. 1884) 127
Na zdar Důstojného (Národ sobě r. 1880) 175
Satanáš (Přítel domoviny r. 1885) 187

Sv. XX. Romanetta z Ještěda II.: Str.
Z vypravování staré žebračky (Osvěta r. 1884) 5
Černá divizna (Osvěta r. 1887) 95
Cikánka (Rodinná kronika r. 1863) 161

Sv. XXI. Novelly I.:
Rozcestí (U Kobra r. 1866) 1
Debora (Ženské listy r. 1877) 261
Tonoucí růže (Ženské listy r. 1879) 311
Zasnoubení (Květy r. 1880) 325

XXII. Miláček lidu svého (Světozor r. 1882)

Sv. XXIII. Z rodinných podání:
Několik archů z rodinné kroniky (Máj r. 1862) 5
Ještě několik archu z rodinné kroniky (Almanach Cyrilo-Methodějský r. 1863) 51
Purkmistrovic Katynka (Souzvuk r. 1874) 137

Sv. XXIV. Časové ohlasy:
Plevno (Světozor r. 1880) 5
Rodáci (Zlatá Praha r. 1887) 119
Věnec slzičkový (Zlatá Praha r. 1887) 143
Z našich bojů (Ženské listy r. 1883) 157
Pozdě (Almanach O bídě lidské 1889) 215
Dopisy Kateřiny Kroužilkové (Vyšehrad r. 1888) . . . 239

Sv. XXV. Pověsti z Ještěda:
Meluzina (Almanach Slavia r. 1880) 5
Poslední poustevnice (Přítel domoviny r. 1886) . . . 33
Modřín Marie Terezie (Slav. list Boleslavsko r. 1880) 169
Z Ještěda (Světozor r. 1867) 193
Lesní panna (Boleslavan r. 1863) 231

Sv. XXVI. Novelly II.:
V zátiší (Osvěta r. 1878) 5
Okamžik (Máj, alm. Um. Besedy r. 1873) 147
Konec a počátek (Ženská bibl. 1873) 177
Zamítání (Lumír r. 1859) 243

Sv. XXVII. Láska k básníkovi (Bibl. původních románů r. 1860).

Sv. XXVIII. Z let probuzení: Str.
Jitřenka (Květy r. 1868) 5
Z tanečních hodin (Květy r. 1866) 129
Za májového večera (Máj 1860) 185

Sv. XXIX. Novelly. III:
Dvojí probuzení (Máj r. 1858) 1
Sestry (Obrazy života r. 1859) 41
Dcera pouště (Květy r. 1867) 85
Libanky koketny (Obrazy života r. 1860) 151
Několik dní ze života pražského hejska (Květy r. 1863) 327

Sv. XXX. Z literárního soukromí (Ženské listy r. 1880) . 7
Z naší přítomnosti (Vyšehrad r. 1888) 145
Návštěvou u paní Ackermannové (Žen. Listy r. 1892) . 179
Kritika o knize M. Červinkové: Bernard Bolzáno (Ruch r. 1882) 191
Z české literatury (Ženské listy r. 1878) 199
Na Máchův den (Paleček r. 1886) 215
O vychování žen (Květy r. 1867) 219
Listy k ženám o ženách (Květy r. 1867) 241

Drobné práce:

Adolfu Heydukovi (Památník ve prospěch Heydukovy nadace r. 1887) 271
Josefu Barákovi (Slavn. list r. 1885) 274
Bedřichu Smetanovi (Radikální listy) 278
Úvod k přehledu činnosti liter. hudeb. a výtv. v Čechách r. 1881. vydaný Um. Besedou 280
Aforismy 287
Naší mládeži (Almanach Po desíti letech r. 1864) . . . 290
Epištola k českému studentstvu (Upomínka na 25leté jubil. liter. čin. K. Světlé r. 1879) 296
Dopis služkám (Národní Listy) 301
České Minervě (Ženské listy 1890) 306
Několik slov o významu literatury (Kalendář paní a dívek r. 1889) 311

UNIVERSITY
OF TORONTO
DEC
22